

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“Nånstans så var det som att jag gav mig själv fjärrkontrollen tillbaka”

En narrativ studie som lyfter ex-kriminellas upplevelser
av sin egen exitprocess från kriminalitet

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

Termin: VT 2020

Författare: Nadja Johansson & Sara Wikström

Handledare: Tobias Jansson

Abstract

Titel: "Nånstans så var det som att jag gav mig själv fjärrkontrollen tillbaka" - En narrativ studie som lyfter ex-kriminellas syn på sin egen exitprocess från kriminalitet

Författare: Nadja Johansson och Sara Wikström

I studien undersöks ex-kriminellas upplevelser av sin egen exitprocess från rollen som kriminell och erfarenheten av att återinträda in i det accepterade samhället igen. Vi utforskade även deras upplevelser kring stöd i processen. Tillvägagångssättet var att utföra tre narrativa intervjuer med medlemmar från frivilligorganisationen KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället). Narrativa intervjuer användes för att uppnå en öppenhet i intervjuerna och möjliggöra för intervjupersonerna att fritt berätta om sina liv samt att ge dem tillfälle att kunna lyfta fram delar av sin livsberättelse som de själva ser som väsentliga i sin exitprocess. Våra resultat visade på hur vägen till att lämna en kriminell livsstil är en komplex process som ser olika ut för olika individer och därför är det svårt att veta vilken typ av stöd som är viktig för denna målgrupp. Synen på stöd från samhället under och efter exitprocessen var varierande, men en återkommande faktor var att de i narrativen lyfte fram att de fått ta eget ansvar i processen samt att stöd är något som hjälper först när motivationen finns hos individen själv. En slutsats som görs i studien är att svårigheter för ex-kriminella kvarstår även efter att ett val om att lämna kriminaliteten gjorts.

Nyckelord: exitprocess, ex-kriminell, vändpunkt, kriminalitet, narrativ

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Problemformulering	5
1.2 Syfte och frågeställningar	7
1.3 Studiens relevans för socialt arbete	7
1.4 Avgränsning	8
1.5 Arbetsfördelning	8
1.6 Centrala begrepp	9
1.7 Uppsatsens fortsatta disposition	9
2. Bakgrund	11
3. Tidigare forskning	13
3.1 Exitprocesser	13
3.2 Förutsättningar för en prosocial miljö	15
4. Teori	17
4.1 Rollteori	17
4.2 Stämplingsteori	18
4.3 De fyra grunddragen	19
4.4 Socialt kapital	20
5. Metod	22
5.1 Ontologisk ansats	22
5.2 Forskningsstrategi	22
5.3 Förförståelse	23
5.4 Datainsamling	23
5.5 Urval	25
5.6 Transkribering	27
5.7 Val av analysmetod	27
5.8 Kvalitetskriterier	27
5.9 Etik	29
5.9.1 Forskningsetiska principer	29
5.9.2 Etiska överväganden	30
6. Resultat och analys	32
6.1 Rollförändring	32
6.1.1 Tvivel	32
6.1.2 Söka efter alternativ	34
6.1.3 Vändpunkt	36
6.1.4 Producera en ny roll	38
6.2 Relationen till samhället	41
6.3 Stöd	46

7. Avslutande diskussion och slutsatser	50
Referenser	53
Bilagor	58
Bilaga 1 - Informationsbrev	58
Bilaga 2 - Intervjuguide	58

1. Inledning

1.1 Problemformulering

Kriminalitet är ett uppmärksammat ämne som diskuteras i media och även något som politiker ofta pratar om i samband med debatter. År 2018 var det 101 185 personer som lagfördes totalt i Sverige (Brottsförebyggande rådet 2020), dock säger det inget om hur många personer som lever med en kriminell livsstil. En kriminell livsstil innebär en livsstil där individen begår ett stort antal brott och att kriminalitet ses som en stor del av individens liv och vardag (Andersson & Nordh 2014). En faktor som påverkar ifall individen kommer fortsätta att leva med en kriminell livsstil är antalet återfall, då risken att återfalla i brottslighet har visat sig öka för varje ny lagföring (Brottsförebyggande rådet 2012). År 1997 var det 53% av personerna som blev lagförda totalt under det året som även hade tidigare domar. Statistiken ser ungefär likadan ut under år 2018, då 52% av de antalet personer som blev lagförda de året hade blivit dömda för brott tidigare (Brottsförebyggande rådet 2020). Det som kan utläsas av detta är att statistiken inte har förändrats mycket på 11 år, vilket påvisar att insatser och stöd för att hjälpa denna målgrupp är nödvändigt. Det vittnar även om att stödinsatserna för målgruppen är i behov av förändring eftersom samhället strävar efter ett laglydigt samhälle och att dessa personer ska återgå till en livsstil utan lagbrott. Att individen återgår i brottslighet har visat sig ha ett samband med social och ekonomisk bakgrund (Brottsförebyggande rådet 2012). Om individen är en del av omfattande brottslighet samt har ett pågående missbruk kan det tillsammans med dåliga betyg och en låg utbildning ses som faktorer som bidrar till att risken för socialt utanförskap ökar. Utanförskapet gör sig synligt exempelvis som en sämre förankrad anknytning till arbetsmarknaden vilket leder till svårigheter med att försörja sig själv. Social exkludering tillsammans med bristande möjligheter att försörja sig själv på ett laglydigt sätt är faktorer som identifierats till varför en kriminell livsstil fortsätter (ibid.).

Sveriges kommuner erbjuder med hjälp av lagtext myndighetstöd till specifika grupper som innefattar kriminalitet, exempelvis lagen för särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (SFS 1964:167) och paragrafen i Socialtjänstlagen som gäller för brottsoffer (SFS 2001:453, 5 kap. 11 §). Inom socialt arbete saknas det däremot lagtext kring vuxna som har en önskan om att lämna en kriminell livsstil vilket gör att kommunerna inte heller har någon skyldighet att bidra med hjälp och stöd för dessa personer. Att det saknas lagtext kring vuxna brottslingar kan bidra till att det är svårt för socialtjänsten att veta hur de ska agera i dessa

fall. Det finns däremot lagtext gällande missbrukare (SFS 2001:453, 5 kap. 9 §) och vilken rätt till hjälp och stöd de har via socialnämnden. Bennet och Holloway (2004) hävdar att det är vanligt att en individ som begår kriminella handlingar även har ett missbruk och Nilsson m.fl. (2014) skriver i studien *“Offending, drug abuse and life chances - a longitudinal study of a Stockholm birth cohort”* att för att kunna lämna sin kriminella livsstil måste man även lämna sitt missbruk bakom sig då detta ofta finansieras av kriminella handlingar (Nilsson m.fl. 2014). Göteborg är en av de större städerna i Sverige och i kommunen finns det olika hjälpinsatser för personer med missbruk, vilket i sin tur hjälper dessa personer att komma bort från sin kriminella livsstil. Göteborgs stad har exempelvis behandlingsgrupper som är inriktade för personer som är över 20 år och har ett drogmissbruk. Mini-Maria är en öppenvårdsmottagning som finns i kommunen som också riktar sig mot denna målgrupp (Göteborgs stad 2020). Det finns även organisationer som Krami, vilket är en samverkan mellan Kriminalvården, Arbetsförmedlingen och Göteborgs stad med målet att ge personer som lämnat en kriminell livsstil och missbruk stöd i att hitta en meningsfull sysselsättning (Krami 2020). Anonyma Narkomaner är en mötesplats för personer som önskar hålla sig drogfria och som är villiga att genomgå ett program som fokuserar på avhållsamhet från alla typer av droger. Anonyma Narkomaner ger möjligheten för personer att hitta ett nytt socialt nätverk (Anonyma Narkomaner Sverige 2020). Dessa organisationer är stödiriktade på tiden efter att personen har valt att bli drogfri och lämna kriminaliteten. Nykterhet samt deltagande är en obligatorisk del i att få tillgång till stöd från dessa organisationer vilket i viss mån kan ses som problematiskt då individen även är i behov av stöd och hjälp innan utträdet från missbruket. Att lämna kriminaliteten bakom sig är en komplex process som inte är lik någon annans (Carlsson 2012), att navigera och hitta rätt samhällsstöd kan ses som en avgörande del i de svårigheter som föreligger för ex-kriminellas möjlighet att bli en del av de accepterade samhället.

En annan form av stödorganisation i Sverige är KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället) som är en frivilligorganisation som består av ex-kriminella. KRIS erbjuder drogfritt umgänge och sysselsättning medan individen försöker att göra en livsförändring (KRIS 2020). Organisationen besöker även Sveriges anstalter för att på ett tidigt stadium informera och ge förslag på hur vägen kan se ut för återrehabilitering in i samhället samt vilket stöd KRIS erbjuder om de intagna gör valet att bryta med den kriminella livsstilen (KRIS 2020). Organisationer som till exempel Krami har målsättningen att hitta en sysselsättning och Anonyma Narkomaner har ett program som förväntas att följas. KRIS verksamhet skiljer sig

från dessa organisationer i den mening att KRIS bygger på mer kravlösa grunder där medlemmar är välkomna för att bygga upp ett drogfritt socialt nätverk. Individer med en brottslig bakgrund eller missbruk saknar ibland en tillit till myndigheter (KRIS 2020) och KRIS kan erbjuda möjligheter utan att individen behöver involvera stöd från myndigheter. Detta skulle kunna påvisa att stöd från myndigheter enbart är en del i hjälpprocessen, exempelvis uppmärksammar Stephen Farrall (2005) i artikeln "*On the Existential Aspects of Desistance from Crime*" att en viktig faktor i exitprocessen från den kriminella livsstilen är stöd från positiva relationer. För att bättre förstå svårigheterna med utträdet ur en kriminell livsstil och därmed kunna erbjuda rätt typ av stöd kan personliga erfarenheter från de individer som har genomgått en vändpunkt i sitt liv från en kriminell livsstil till en laglig livsstil innehålla viktig kunskap.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet är att genom livsberättelser fördjupa kunskapen om exitprocessen från att leva med en kriminell livsstil till att återinträda in i en accepterad del av samhället. Genom att undersöka upplevelsen av processen, vilka händelser som lyfts fram som betydande och hur stödet upplevs i en sådan process, är målsättningen att bidra med kunskap kring ex-kriminellas livshistoria och om processen att bryta med en kriminell livsstil.

För att kunna besvara syftet används frågeställningarna nedan:

- Hur går det att förstå intervjupersonernas upplevelse av att försöka återgå in i det accepterade samhället och eventuella hinder som uppstått i den processen?
- Vilka händelser väljer intervjupersonerna att lyfta fram kring tiden när de fattade beslut om att lämna den kriminella livsstilen
- Hur framställer intervjupersonen stödet eller avsaknaden av stöd hen fick efter vändpunkten?

1.3 Studiens relevans för socialt arbete

Socialt arbete är ett brett begrepp som kan kokas ned till att möta individer som på något sätt är i behov av hjälp och stöd. Att undersöka ex-kriminellas berättelser kring vändpunkten och processen att tillhöra det accepterade samhället kan bidra med en förståelse kring hur

socialtjänsten kan jobba på individnivå med kriminalitet som ett socialt problem. Som nämndes ovan saknas stödande lagtext för personer med en kriminell livsstil i vuxen ålder och avsaknaden av riktlinjer påvisar att socialtjänsten är i behov av utökad kunskap kring individer som söker hjälp för att lämna kriminalitet. I denna narrativa studie används intervjupersonernas berättelser för att få viktig information och förståelse för komplexa livsöden som yrkesverksamma ofta möter inom socialt arbete på en närmre nivå (Bryman 2011: 530). Genom att lyfta ämnet vill vi betona att socialt arbete med individer som önskar lämna en kriminell livsstil är en viktig aspekt att belysa för att ge socialsekreterarna bättre förutsättningar att jobba utefter.

1.4 Avgränsning

Kriminalitet är ett stort begrepp som kan ta sig uttryck i många olika former och i vår studie har vi avgränsat oss till att prata med människor från organisationen KRIS. Anledningen till att olika typer av brottslighet inte skiljs åt i studien är för att vi har vänt oss till individer som själva identifierar sig med att ha levt i en kriminell livsstil. Att valet föll på KRIS beror på att det var en organisation vi såg arbeta annorlunda med kriminalitet och där individerna även stannade kvar i organisationen för att hjälpa andra efter sitt utträde ur den kriminella livsstilen. De arbetar med kamratligt stöd och är inte centrerade vid myndigheter, det är heller ingen insats som innefattar en biståndsprövning. I studien fanns det inte utrymme att involvera andra organisationer eftersom vi hade en begränsad tidsram.

1.5 Arbetsfördelning

Under arbetets gång har vi i största mån försökt att arbeta tillsammans. Litteratur har vi individuellt sökt efter och när något av värde hittats har det delats med den andra personen. Vid samtliga intervjuer har vi båda närvarat. Arbetet med transkriberingen delades upp och därefter satt vi tillsammans för att koda samt analysera vårt material. Övriga delar i uppsatsen har skapats via gemensamma samtal och under hela arbetets gång har vi varit noga med att fånga upp våra analyser och tankar i skrift med en gång. Vår kommunikation har alltid varit direkt och vi har haft många diskussioner under analysdelen av uppsatsen. Under arbetets gång har vår möjlighet att fysiskt sitta ihop och arbeta varit begränsad och därför har vi haft mestadels telefonkontakt. Begränsningen av fysisk interaktion mellan oss beror på en rådande pandemi (Covid-19) som tog plats under tidsperioden när uppsatsen skrevs.

1.6 Centrala begrepp

Här har de centrala begrepp som används kontinuerligt i uppsatsen definierats för att underlätta för läsaren.

Kriminell livsstil- Rikspolisstyrelsens förslag på definition av kriminell livsstil, vilket vi har valt att utgå ifrån i denna studie, är när personer vid flertalet tillfällen begår ett stort antal brott och vars kriminalitet kan ses som en komponent i deras livsstil och vardag (Andersson & Nordh 2014).

Exitprocess- När en individ önskar att byta social roll i samhället krävs en exitprocess. En process där en individ väljer att lämna sin nuvarande identitet och sociala roll, för att anta en ny roll definieras som en exitprocess (Ebaugh 1988).

Vändpunkt- Begreppet vändpunkt beskrivs som en signifikant händelse i en individs liv som haft en stor påverkan i utträdet ur den kriminella livsstilen (Sampson & Laub 2001). Exempel på sådana kan vara arbete, byte av miljö eller relationer. Carlssons (2012) tankar kring vändpunkt är att det inte enbart är isolerade händelser, vilket betyder att en vändpunkt kan vara en serie av händelser eller en längre process (Carlsson 2012).

Prosocial livsstil- Begreppet prosocial livsstil syftar till en livsstil utan kriminalitet. Istället fylls livet av andra sysselsättningar med ett positivt inslag såsom exempelvis studier, arbete och värdefulla relationer till nära och kära (Bergström 2010).

1.7 Uppsatsens fortsatta disposition

Den här uppsatsen innefattar sju kapitel. Det första kapitlet innehåller inledning till uppsatsen, vilket innefattar problemformulering, syfte och frågeställningar. Här introduceras samt problematiseras ämnet. Kapitlet avslutas med frågeställningarna som ska hjälpa oss att besvara syftet. Kapitel två ger en historisk tillbakablick på kriminalitet och synen på brottsligt beteende samt kort bakgrundsinformation om organisationen KRIS. I det tredje kapitlet presenteras betydelsefull tidigare forskning inom ämnet som ger en uppfattning av kunskapsläget, vilket är uppdelat i två teman, exitprocesser samt förutsättningar för en

prosocial miljö. I kapitel fyra återfinns den teoretiska referensramen som är uppdelad i fyra teman. Rollteori, stämplingsteori, de fyra grunddragen och socialt kapital. I kapitel fem finns vår metod som behandlar tillvägagångssätt, val av analys och etiska frågor. I kapitel sex redovisas empirin och analysen som delats upp i tre teman; rollförändring, relationen till samhället samt stöd. Löpande i varje tema i analysen görs även en koppling till tidigare forskning. Kapitel sju knyter slutligen ihop uppsatsen och består av vår slutdiskussion. Till sist återfinns referenslistan och därefter studiens bilagor vilket innefattar intervjuguiden som användes vid intervjuerna samt informationsbrevet.

2. Bakgrund

Synen på kriminalitet har sett olika ut under årens gång, år 1813 kom det ett nytt lagförslag av Johan Gabriel Richert i Sverige som skiljde sig markant från tidigare lagförslag där straffets huvudsyfte varit av förnedrande inslag. Hans förslag inkluderade att straffrättsliga åtgärder nu inte enbart skulle handla om avskräckning utan att straffet också skulle innefatta ett mål att göra den brottslige till en bättre människa (Aspelin 1999). Detta förslag sågs som något helt nytt och radikalt vilket gjorde att det dröjde ända till 1832 innan en ny allmän kriminallag tog form. Denna gång utformades lagen med målet att dels avskräcka allmänheten från att begå brott, men även att förbättra för den kriminella så att individen i framtiden får förutsättningar för att leva ett laglydigt liv. Vissa teoretikers förklaringsmodell var att det var medfödda faktorer som påverkade om individen begick kriminella handlingar. Den sociologiska skolan pekade på yttre faktorer och betonade vikten av brottsförebyggande åtgärder riktat mot riskgrupper för att undvika att de påbörjar en kriminell livsstil, vilket gjorde att målet med påföljden nu blev att bekämpa kriminaliteten som social företeelse. Detta gjorde att synen på kriminalitet förändrades och att en viktig faktor blev att brottslingarna skulle rehabiliteras och åter integreras i samhället (ibid.).

Sveriges kriminalpolitiska mål skiljer sig än idag åt i de olika partierna och vi har nedan valt att lyfta fram exempel från två av Sveriges största partier som har polariserade åsikter; Moderaterna och Socialdemokraterna. Det kan utläsas på Moderaternas hemsida att deras syn på kriminaliteten handlar om att skärpa straffen, exempelvis att höja påföljderna för gängkriminella. Partiet nämner även att de vill införa ett exitprogram för att underlätta utträdet ur en kriminell livsstil samt att de vill höja lönerna för poliserna (Moderaterna 2020). Socialdemokraterna anser att längre eller hårdare straff inte är vägen att gå, utan deras politik går snarare i linje med att bekämpa brottets orsaker och inte enbart brottet som begås. Partiet betonar att det bästa sättet för att bekämpa kriminaliteten är genom att erbjuda ett bättre alternativ exempelvis utbildning, jobb och något meningsfullt att göra på fritiden. De betonar också vikten av att framförallt unga kriminella behöver en väg ut från kriminaliteten och dess miljöer (Socialdemokraterna 2020). Organisationer som KRIS kan ses som en väg ut från kriminaliteten och visar konkret att alla som lever utanför samhället genom en kriminell livsstil inte vill vara kvar i den livsstilen. Medlemmarna har själva tidigare upplevt utmaningar med att lämna den kriminella livsstilen och arbetar nu aktivt för att förenkla en sådan process. KRIS grundades 1997 av Christer Carlsson som själv vid den tidpunkten suttit

i fängelse i cirka 30 år av sitt liv. Christer avtjänade sitt sista fängelsestraff 1997 och skapade därefter KRIS utifrån sina egna behov vid den tidpunkten. När Christer skapade KRIS saknade han själv tillit till myndigheter men hade ändå en beslutsamhet om att vilja göra en livsförändring. Det vanligaste sättet potentiella medlemmar kommer i kontakt med KRIS idag är via besöken nuvarande medlemmarna gör på Sveriges anstalter som är en del av KRIS pågående arbete (KRIS 2020).

3. Tidigare forskning

För att identifiera relevant tidigare forskning valdes begrepp ut, som det fanns intresse för i vår studie. För att avgränsa sökningen användes begreppen “kriminalitet”, “exitprocesser”, “prosocial miljö” och “återanpassning” i sökningen. Begreppen översattes även till engelska för att fånga upp internationell forskning och få en större bredd av artiklar. Analysmetod i denna studie är narrativ, vilket även blev ett av sökorden. Dessa begrepp utgjorde basen i sökningarna som gjordes på Göteborg Universitetsbibliotek med funktionen Supersök. Forskningen har därefter kategoriserats in i två teman, “exitprocesser” samt “förutsättningar för en prosocial miljö”.

3.1 Exitprocesser

Att lämna en roll som kriminell för att producera en ny roll i det accepterade samhället är en process som kan upplevas olika beroende på individen. Tidigare forskning kring exitprocesser ses därför som relevant för att få en bättre bakgrundsförståelse kring processen att lämna den kriminella livsstilen.

O'Neal, Decker, Moule och Pyrooz (2016) har i studien *“Girls, Gangs, and Getting Out: Gender Differences and Similarities in Leaving the Gang”* inriktat sig på exitprocesser från kriminella gäng med en feministisk utgångspunkt. I studien identifierades att det inte existerade några större skillnader i processen att ta sig ur en kriminell livsstil för kvinnor och män, utan snarare att processen var mycket lik. Trots att vår studie inte utgår ifrån genusperspektiv, är det intressant att titta på olika anledningar till att deltagarna i studien valt att lämna det kriminella gänget, vilket kan liknas vid en exitprocess från den kriminella livsstilen som har relevans även i vår studie. Den här studien gjordes i två olika städer i USA och därför går det inte att hävda att resultatet i studien hade blivit detsamma i en svensk kontext, däremot fann vi ett intresse av att titta på exitprocesser från flera synvinklar och kontexter för att bättre förstå kunskapsläget för vår studie. Några av de anledningar som framkom i studien var våld, andra familjemedlemmar som lämnat gänget, att personen fått ett nytt arbete eller jobbade mer än innan, att individen blivit straffad av lagen eller genomgått en geografisk flytt. I exitprocessen visade sig status i den nya rollen som ex-kriminell fortfarande vara viktig för en del av individerna medan andra ansåg att nya attribut blev viktigare i den nya rollen, som exempelvis föräldraskap (O'Neal, Decker, Moule & Pyrooz 2016). I artikeln ovan behandlas gruppstillhörighet och vilka svårigheter det utgör för

exitprocessen, vilket även Stephen Farrall (2005) tar upp i artikeln *“On the Existential Aspects of Desistance from Crime”*. Han är dock inte låst vid fenomenet kriminella gäng utan behandlar den mentala exitprocessen som sker när man lämnar en grupp tillhörighet, vilket innebär att lämna den sociala omgivningen individen befinner sig i. Processen att skapa en ny identitet och lämna den gamla rollen bakom sig är enligt Farrall (2005) en komplex och inte så enkel resa för individen och han belyser att det tar tid att hitta en meningsfull identitet. Individen upplever ofta känslor av ångest i samband med exitprocessen och spänningar mellan den gamla rollen och den nya rollen. Farrall (2005) poängterar vidare i artikeln att stöd från positiva och varaktiga relationer är något som kan hjälpa individen hantera ångesten och är en viktig del av exitprocessen.

Carlsson (2012) skrev i sin studie *“Using ‘Turning Points’ To Understand Processes of Change in Offending: Notes From a Swedish Study on Life Courses and Crime”* om exitprocesser och sättet att fånga informanternas livsberättelse kring detta, utifrån en svensk kontext (Carlsson 2012). Syftet med studien var att informanterna skulle titta tillbaka på sitt liv och berätta sin livshistoria. I presentationen av intervjuerna läggs mycket fokus på intervjupersonernas narrativ och analysen handlar således om vad som personerna anser vara viktigt i deras livsberättelser. En slutsats i studien var att man inte ska stirra sig blind på begreppet vändpunkt eftersom i resultatet från hans intervjuer påvisades att det inte enbart var isolerade händelser som var orsaken till att människor kliver ur det kriminella livet, utan snarare en längre process. Carlsson använder begreppet “turning point” vilket vi jämför med begreppet vändpunkt. Han konstaterar även i studien att en förutsättning för att kunna ändra sitt liv, att nå fram till sin vändpunkt, är en kombination av förändring i personens livsmål (“trajectory”) och en förändring överlag i personens liv (“transition”). Det han menar på är att en person kan förändra saker i sitt liv, men håller man kvar vid samma livsmål som tidigare eller har en avsaknad av livsmål så är en vändpunkt svår att nå. Carlsson (2012) fortsätter att diskutera i sina slutsatser om det enbart är individens agerande som är avgörande för om personen själv fortsätter att leva med en kriminell livsstil. Han uppger i analysen att det även framkommer strukturella problem samt sociala normer som upprätthåller personernas kriminella livsstil (ibid).

3.2 Förutsättningar för en prosocial miljö

För att kunna förstå utmaningarna med utträdet ur en kriminell livsstil lyfter vi fram forskning som påvisar vikten av att hitta en prosocial identitet som distanserar sig från kriminalitet. Prosocialt beteende är positivt för inkludering i samhällets normer. För att få en större förståelse kring hur individer blir en del av de accepterade samhället igen presenteras tidigare forskning kring prosocial miljö.

Nilsson m.fl. (2014) utförde en studie "*Offending, drug abuse and life chances - a longitudinal study of a Stockholm birth cohort*" där relationen mellan narkotikamissbruk och kriminalitet diskuteras. I studien presenteras det att en stor del av de individer som begår brott även har ett missbruk och att dessa två komponenter ofta går hand i hand. En slutsats i studien var att en förutsättning för att personer med missbruksproblematik ska kunna lämna den kriminella livsstilen så måste det pågående missbruket avslutas först. Det blir därför tydligt att det är viktigt för individens process att lämna en kriminell livsstil att först få hjälp och stöd gällande sitt missbruk (Nilsson m.fl. 2014). Rydén-Lodi (2008) skrev i sin doktorsavhandling "*Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer vid upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*" om vilka faktorer som krävs för att individen ska kunna utträda ur den kriminella livsstilen efter att ha blivit frisläppt från ett avtjänat straff (Rydén-Lodi 2008). En av de faktorer som identifierades var en prosocial miljö, det vill säga en miljö utanför kriminaliteten som innefattar exempelvis skola, vänner och familj. Andra faktorer som lyftes fram var precis som i Nilssons m.fl. (2014) studie att drogberoendet måste ha upphört samt att det fanns ett ordnat boende. Studien visade också att de personer som lyckats hitta ett arbete hade mindre benägenhet att återfalla i brott (Rydén-Lodi 2008).

I studien "*Turning points and returning points: Understanding the role of family ties in the process of desistance.*" utförde Cid och Martì (2012) narrativa intervjuer i Spanien, där urvalet var män som vid tidpunkten avtjänar ett fängelsestraff. Cid och Martì (2012) intervjuade männen när de hade en kort tid kvar på anstalten där de avtjänade sitt fängelsestraff eftersom de ville fånga upp tankarna hos intervjupersonerna gällande den snart stundande processen att återgå till samhället. De fann att i processen att producera en ny identitet innefattas att återuppta tidigare relationer och att de visade sig ha en positiv inverkan på att utträda ur kriminalitet eftersom det bidrar till en prosocial miljö. National Research Council skriver i boken "*Parole, desistance from crime, and community integration*" om vikten av att tänka helhetligt för att rehabilitera brottslingar för att de ska kunna bygga upp en

prosocial miljö runt sig. Det innefattar support under tiden på anstalt, vid frisläppandet, såväl som där integrationen i samhället tar vid. Den mest utsatta perioden poängteras vara precis vid frisläppandet där ett omfattande stöd krävs för att etablera en prosocial livsstil (National Research Council 2008). Aresti, Eatough och Brooks-Gordon (2010) uppmärksammar i artikeln "*Doing time after time; an interpretative Phenomenological Analysis of reformed ex-prisoners' experience of self-change, identity and career opportunities*" för att möjliggöra en identitetsförändring krävs det att man har skapat en prosocial identitet (Aresti m.fl. 2010). I artikeln nämns det att personlig utveckling borde ses som en utmärkande del i förändringsprocessen och att skapandet av en prosocial identitet väcker en medvetenhet om vikten av just personlig utveckling hos individen vilket gör att personen håller sig ifrån kriminella handlingar. Aresti m.fl. (2010) nämner att viktiga faktorer som bör finnas i individens liv för att underlätta avhållsamheten från kriminalitet är till exempel betydelsefulla och positiva relationer. Även en anställning kan bidra med motivation till att hålla sig från kriminalitet (Aresti m.fl. 2010).

4. Teori

Under följande rubrik kommer fyra teman att presenteras, rollteori, stämplingsteorin, de fyra grunddragen samt socialt kapital. Dessa teman innefattar teorier och begrepp som kommer att användas som utgångspunkt för studiens analysavsnitt.

4.1 Rollteori

Under våra intervjuer blev det tydligt att intervjupersonerna hade olika förväntningar på sig från omgivningen samt flera olika roller att förhålla sig till beroende på vilken kontext individen befann sig i. Det blev därför en relevant utgångspunkt i vår analys att titta på empirin utifrån rollteori.

Helen Rose Ebaugh (1988) hävdar i sin rollutgångsteori att utträdesprocessen från en kriminell livsstil till att bli ex-kriminell innefattar fyra steg. Det första steget är *tvivel*, detta syftar till när en individ börjar reflektera och uttrycka tvivel kring sin nuvarande roll. I samband med tvivlet öppnar individen upp för att se andra möjliga alternativ och överväga kostnader samt belöningar i den nuvarande rollen. Det andra steget innefattar att *söka aktivt efter alternativ*, vilket involverar sökande efter andra roller och sätt (Ebaugh 1988). Det tredje steget involverar en *vändpunkt* som underlättar ett utträde från en roll, en sådan vändpunkt kan exempelvis vara att något plötsligt inträffar såsom ett nytt jobb, ett straff eller ett dödsfall. Det kan även vara att en auktoritet klargör att ett uppbrott är oundvikligt för att bibehålla personens hälsa. Under en vändpunkt upplever individen ofta känslor av uppgivenhet kring att vilja ha en förändring och slutligen händer något signifikant som kan liknas vid droppen som får bägaren att rinna över och därmed ger utslag för vändpunkten (ibid.). Det sista steget innefattar att *producera en identitet* som ex-kriminell (Ebaugh 1988). I steget i att producera en ny identitet innefattas praktiska förändringar såsom förändrad klädstil för att tydliggöra för omgivningen att en förändring skett. Ett vanligt förekommande problem i detta steg är hur individen ska hantera nya relationer exempelvis med en ny partner, en identifierad svårighet i den situationen är att berätta om sitt förflutna med kriminalitet och när det lämpar sig att göra det. Med en ny identitet är det viktigt för individen att få bekräftelse samt stöd från närstående personer i omgivningen. I samband med att inneha rollen som ex-kriminell är det nödvändigt att erkänna spänningen mellan det förflutna, nuet och framtiden. Ebaugh (1988) menar att det kan delvis vara svårt att förhålla sig till sin gamla identitet eftersom det under lång tid var en del av individens identitet. En del

situationer kan väcka tankar hos individen kring den gamla identiteten, vilket kan röra upp känslor kring vem man brukade vara och möjligtvis leda till en saknad av vissa aspekter med den gamla rollen (ibid.).

Den amerikanska sociologen Goffman (2014) diskuterar roller genom att använda sig av liknelsen att världen är en teaterföreställning som skapas i det sociala samspelet och i det samspelet tillskrivs alla olika sociala roller (Goffman 2014). Genom att tillskrivas olika roller utifrån omgivningens tolkningar tillkommer även förväntningar angående hur dessa personer "ska" bete sig. Rollerna styrs av andras förväntningar och de är olika i olika kontexter, exempelvis har omgivningen olika förväntningar på en socialsekreterare beroende på om hen befinner sig på ett möte med en klient eller i sitt hem. En individ kan alltså inneha flera roller samtidigt där förväntningarna ibland krockar med varandra. Det gör att individen kan känna en osäkerhet kring sin roll på grund av krav som strävar åt olika håll vilket kallas för *rollkonflikt*. Rollerna man tillskrivs styrs av andras förväntningar men även av hur vi själva vill uppfattas av omvärlden, vilket ofta sker omedvetet (ibid.). En skillnad görs mellan förvärvade positioner man själv kan förändra, som kan vara "kriminell" eller "icke kriminell", och tillskrivna positioner man inte kan förändra, vilket kan vara kön eller ålder (Giddens & Sutton 2013).

4.2 Stämplingsteori

För att djupare förstå ex-kriminellas narrativ kring relationen till det accepterade samhället under exitprocessen valdes stämplingsteorin ut som ett verktyg i analysen. Teorin kan ses som ett hjälpmedel till en större förståelse för hur tillskrivna roller i samhället och människors förväntningar påverkar individer med en kriminell livsstil. Med stämplingsteorin som en av utgångspunkterna öppnas en möjlighet att förstå varför intervjupersonen väljer att lyfta vissa upplevelser av hur omgivningens syn har påverkat deras identitetsskapande.

Teoretikern Howard Becker (2006) behandlar i sin stämplingsteori begreppen avvikande beteende samt avvikande identiteter. Becker (2006) presenterar dessa begrepp som möjlig förklaringsmodell till varför vissa individer inte följer lagar och regler samt de sociala regler och normer som finns i den accepterade delen av samhället. Becker hävdar att ett avvikande beteende är högst kontextbaserat och att det är en individs handlingar i en specifik kontext som tillskrivs som avvikande av samhället (Becker 2006). Ejrnaes och Kristiansen (2013),

båda lektorer vid Aalborgs universitet i Danmark, har liknande tankar när det gäller att avvikande handlingar är beroende av kontexten. De menar på att exempelvis inte samma handlingar är avvikande i alla länder eller situationer (Ejrnaes & Kristiansen 2013).

Processen stämpling sker i interaktionen mellan de som är avvikare och de som är icke avvikare genom att de som inte följer samhällets normer och regler pekats ut som avvikare av de som gör det. Det skapas då två olika typer av identiteter, en som är accepterad i samhället och en som är avvikande (Becker 2006). Därav kan tolkningen göras att stämplingsprocessen har en benägenhet att utvecklas i relation till de maktstrukturer som råder (Giddens & Sutton 2013). Stämplingen som samhället gör, tvingar på individen en identitet (Becker 2006) och om individen accepterar sin roll som avvikande finns en risk att det förblir en del av personens identitet, detta är en process som kallas för sekundär avvikelser. Stämpling från omgivningen blir då den överordnade statusen för personen, vilket innebär att individen slutligen själv accepterar stämplingen och att det därför nu är den statusen som överskuggar allt annat personen tidigare identifierat sig som. I fall exempelvis "kriminell" har blivit individens överordnade status uppstår det svårigheter att ändra på den rollen eftersom den stämplade egenskapen nu har blivit en del av individens självidentitet (Giddens & Sutton 2013). Stämplingsteoretikerna påstår således att det är stämplingen från samhället som uppbringar tankar på brott och därav bör ses som den huvudsakliga orsaken till att brottsligheten fortsätter (Sarnecki 2017).

4.3 De fyra grunddragen

Processen att bryta med den kriminella livsstilen och återgå till det accepterade samhället visade sig i empirin innehålla många utmaningar. För att förstå berättelserna kring processen att bryta med en kriminell livsstil underlättar det om man förstår orsakerna till varför en kriminell livsstil uppstår och varför livsstilen fortgår. Glenn D Walters (1990) identifierar i sin bok "*The criminal lifestyle: Patterns of serious criminal conduct*" fyra personlighetsdrag som påverkar individer som lever med en kriminell livsstil.

Walters (1990) nämner i boken att det inte enbart är de yttre faktorerna som påverkar varför man fortsätter att leva med en kriminell livsstil, utan att det är en även inre process som innefattar vanor, sätt att tänka och personlighetsdrag. En kriminell livsstil går därför inte att förändra genom att hastigt bryta ett beteende utan för att bryta med en kriminell livsstil måste även tankemönstret förändras. Genom att förändra självbilden och värderingar kan detta

uppnås (Walters 1990). Walters (1990) beskriver fyra olika personlighetsdrag som är vanligt att en individ med en kriminell livsstil besitter och kallar dessa för "de fyra grunddragen". Dessa egenskaper passar inte in på alla typer av personer med en kriminell livsstil, utan är mer en generalisering. Den första handlar om *allmän ansvarslöshet*, där personen helt saknar förmåga att ta ansvar för sina egna handlingar. Det andra draget handlar om *njutningslystnad* och innefattar personens begär av att ha en viss levnadsstandard som inte går att uppnå med en laglig livsstil. Effekten av njutningslystnad resulterar ofta i att det begäret kontrollerar den kriminellas liv. Den tredje delen är att personen har en *respektlöshet* gentemot andra människor och deras gränser, vilket ofta resulterar i kränkningar av andra individer. Personen bryr sig inte om ifall personen ifråga känner sig kränkt, vilket kan ses dels göras medvetet men även omedvetet av individen med kriminellt beteende. Den fjärde delen är att kriminella har svårt att hålla sig till *lagar och regler*, vilket också innefattar normer och moral (Walters 1990).

4.4 Socialt kapital

För att bättre förstå narrativen som beskrivs angående den kriminella livsstilen och utmaningarna att utträda ur den hjälper socialt kapital till som förklaringsmodell för reflektioner kring upplevelserna.

I Pierre Bourdieus (1994) klassanalys beskriver han att livsstilsval är en stor indikator om vilken klass en individ tillhör. I hans analys presenteras fyra olika kapital som individer besitter beroende på vilka livsstilsval individen har gjort. De fyra kapitalen är *ekonomiskt kapital*, vilket handlar om innehav av materiella ting. *Kulturellt kapital*, som i sin tur handlar om exempelvis utbildning samt ett *symboliskt kapital*, vilket liknas vid social status och vikten av att inneha ett gott rykte (Bourdieu 1994). Det fjärde kapitalet är *socialt kapital* och det innefattar människors sociala nätverk, relationer och kontakter. Individer med ett väl utvecklat socialt nätverk anses därmed ha större resurser än någon som har begränsade sociala kontakter. Bourdieu (2006) menar på att ett litet socialt kapital påverkar individen negativt eftersom samhället och omgivningen behandlar individer med begränsat socialt kapital annorlunda (Bourdieu 2006).

Den amerikanska professorn Robert Putnam (2000) har utvecklat en teori kring socialt kapital. Putnam (2000) anser att socialt kapital till största delen handlar om

samhällsengagemang och gemenskap. Han menar att ifall individen saknar socialt kapital så försvinner också viljan till att engagera sig i samhället och strävan efter att förbättra levnadsförhållandena i hela samhället. Putnam (2000) nämner att starten på det sociala kapitalet, genom att skapa kontakter med individer runt om sig, kan vara starten till samarbete mellan individer och det i sin tur gynnar samhället i stort. En gemenskap och medkänsla för samhället uppstår i samband med att det sociala kapitalet växer. Individer med ett stort socialt kapital utvecklar fördelaktiga egenskaper som gynnar samhället, exempelvis att de blir mer förstående och mer hänsynsfulla mot andra människor. Att utveckla den här typen av egenskaper kan indirekt bidra till en minskning av kriminalitet och våld (Putnam 2000). Enligt Bourdieu är det även enklare att ägna sig åt att bygga upp sitt ekonomiska och kulturella kapital om man redan besitter ett stort socialt kapital (Giddens & Sutton 2013). Putnam (2000) förklarar även att det sociala kapitalet skiljer sig från de andra kapitalen i den mån att om individen använder sig utav det så har det sociala kapitalet individen besitter en benägenhet att vidgas. När individer känner förtroende mellan varandra sker en naturlig interaktion mellan dessa människor vilket utökar det sociala kapitalet för dem. Utan detta förtroende försvåras processen att utöka sitt sociala kapital. Det sociala kapitalet kan skapa en ond cirkel i det avseendet att man behöver ett socialt kapital för att få ett socialt kapital, då man inte har möjligheten att låta sitt sociala nätverk naturligt vidgas som beskrivet ovan (Putnam 2000).

5. Metod

5.1 Ontologisk ansats

Vi vill i detta avsnitt börja med att presentera vår ontologiska ansats. Ontologi handlar om hur verkligheten är uppbyggd (Åsberg 2001: 3–4) och i denna kvalitativa studie har en ontologisk ståndpunkt som är konstruktionistisk antagits. Det vill säga en tro om att sociala tillstånd uppkommer genom samverkan mellan olika individer och därmed inte att omständigheter bara existerar, utan de konstrueras (Bryman 2011: 341).

Vi har valt att använda narrativ analysmetod i denna studie, vilket lägger fokus på berättelsen som framkommer i empirin (Johansson 1999: 19). Genom att analysera materialet utifrån ett narrativt perspektiv kan vi se hur intervjupersonen väljer att konstruera sin egen världsbild. Hur vi sedan tolkar intervjupersonernas narrativ är dock präglad av vår egen subjektivitet som forskare (Bryman 2011: 368), vilket betyder att det som framkommer i resultatet i denna studie inte är en definitiv sanning eftersom det är ett resultat som uppkommer i just den kontexten som studien genomfördes i. Ett av de narrativa synsätten flertalet forskare tillämpar är att använda berättelsen som en form av teoretiskt fundament. Detta tillvägagångssätt kallas för det berättarfokuserade perspektivet, där den sociala verkligheten som existerar är av en narrativ karaktär. Huvudfokus blir då att den sociala verkligheten påverkas och existerar kring flertalet narrativa beståndsdelar och historier. Denna uppfattning av narrativa uttryckssätt kan formuleras som ontologisk ståndpunkt eftersom den behandlar den sociala verklighetens karaktär utifrån det narrativa perspektivet (Johansson 1999: 11–12). Teoretiker som inriktar sig på det här perspektivet har en eftersträvan att bredda berättelsens mening och innehåll. Detta utspelar sig genom att intervjupersonen får en viktig roll som rotmetafor, kort förklarar att berättelsen som personen delar med sig av i intervjun får verka som en modell när valet av teorier sker (ibid). I uppsatsens analys har de delar som valts ut i berättelsen fått utgöra grunden till inspirationen för uppsatsens teoriavsnitt.

5.2 Forskningsstrategi

I denna studie används kvalitativ metod som forskningsstrategi och Bryman (2011) beskriver stegen i en kvalitativ forskningsprocess, som han betonar som viktiga och kan utgöra grunden för en vetenskaplig studie. Första steget är att konstruera generella frågeställningar för att studien skall få en grund att stå på (Bryman 2011: 345). Andra steget är att identifiera

urvalsgruppen, vilket innefattar i vilket sammanhang undersökningen ska ske samt geografiskt vart undersökningen ska äga rum. Sedan sker en insamling av data och nästa steg är att tolka den insamlade datan (ibid: 346). Därefter begreppsliggörs och teoretiseras resultatet från intervjuerna. Att specificera sina frågeställningar och eventuellt samla in ytterligare data kan ske under denna del av studien. Sista steget är att sammanfatta och presentera sina avslutande slutsatser (ibid: 347). Dessa steg har använts som en mall för hur denna studie har utförts.

5.3 Förförståelse

Den tyska filosofen Hans-Georg Gadamer hävdar att förförståelse ger individen bättre förutsättningar för att begripa sig på omvärlden och därmed skapa värde i de möten hen upplever. Förförståelse är aldrig något som går att bortse helt ifrån, däremot går det att vara medveten om att forskarens förförståelse spelar in vid tolkning av empiri och att det således påverkar forskningen. Det gör att objektivitet är något som inte går att uppnå helt och det är viktigt att ha en medvetenhet kring att förförståelsen påverkar hur forskningens resultat kommer att tolkas (Thomassen 2007: 95). Vår förförståelse i denna studie består mest utav kunskap som vi tillgodosett oss under socionomutbildningens gång. Under socionomprogrammet inkluderas kursen "Kriminalitet". Det var en kurs där exitprocesser togs upp och därav fanns en grundkunskap kring denna process. Vårt intresse för att arbeta med kriminalitet inom socialt arbete har funnits hos oss båda under hela socionomprogrammet och även innan dess. Vi ett tillfälle under studietiden höll KRIS en föreläsning, vilket väckte vår nyfikenhet om organisationen och intresse för frågan kring stöd i exitprocessen för ex-kriminella.

5.4 Datainsamling

Datainsamlingen har skett genom intervjuer eftersom det möjliggör att inhämta ett rikt material på en kort tid. Vi har valt att genomföra narrativa intervjuer, vilket syftar till intervjuer som är öppet strukturerade och vars mål är att framkalla ett material som är fullt av berättelser. En fördel kan vara att konstruera intervjuerna så att intervjupersonen får utrymme och känner lust till att använda berättande form för att dela med sig av sina upplevelser (Johansson 1999: 23). Intervjuerna konstruerades så att intervjupersonerna skulle lockas till att berätta sina historier exempelvis genom att intervjuerna började med en inledande fråga

om vad personen själv vill börja med att berätta. Detta för att vi dels var nyfikna på att se hur personen väljer börja sin "berättelse" men också för att intervjupersonen själv får välja ett ämne han vill prata om. Till skillnad från narrativen som sker i vardagliga konversationer där forskaren undersöker berättelserna som spontant ges, är en något mer strukturerad intervjuform mer lämpad för att följa och förstå sig på en persons upplevelse av en livsprocess (ibid). Vi valde därför ett fenomenologiskt angreppssätt, vilket innebär en strävan efter att närma oss intervjupersonernas upplevelser av sitt liv med en så precis bild som möjligt (Kvale & Brinkmann 2014: 65). Ambitionen var att göra detta utan att helt styra samtalet och samtidigt hålla kvar intervjupersonen vid exitprocessen som vi önskade att förstå mer om.

Alla intervjuer genomfördes i KRIS-klubblokaler för att dels skapa trygghet för intervjupersonen men också för att personen inte skulle lämnas helt ensam efter intervjuerna. Två av tre intervjuer skedde i enskilda rum där enbart vi och intervjupersonen befann oss. Detta var ursprungsidén eftersom vår tanke var att personen skulle känna sig som mest bekväm med att dela sin berättelse i enrum. Vid en intervju hävdade en av intervjupersonerna att de två andra som befann sig i rummet kunde sitta kvar under tiden vi höll i intervjun. Vi försökte påtala att vi kunde sätta oss avskilt men trots det så valde intervjupersonen den miljö där två andra redan befann sig. Som nämnt ovan är det viktigt att intervjupersonen känner lust till att dela sin livsberättelse och därför beslutade vi att de andra personerna kunde vara kvar i rummet trots vår ursprungliga önskan om att genomföra intervjuerna enskilt. Vi är medvetna om att detta kan ha påverkat vad intervjupersonen valde att dela med sig av under intervjun. Upplevelsen var att intervjupersonen på grund av olika störningsmoment inte fick rätt förutsättningar för att dela med sig fullt ut av vissa delar av sin berättelse och att intervjupersonen även tappade fokus vid några tillfällen på grund av annat som hände i rummet.

I kvalitativa forskningsintervjuer används ofta färdiga frågeformulär. Det finns en risk att dessa strikt bestämda formulär bidrar till ett återkommande utelämnande av individens funderingar samt av vissa händelser. En möjlig väg att kunna undvika detta är att lyssna till intervjupersonens fria berättelse och sedan använda dessa historier för undersökningen (Johansson 1999:19). Vårt val föll därför på att ha en ostrukturerad intervjuguide (se bilaga 2) med ett fåtal öppna frågor där det fanns tidsutrymme för utsvävningar ifall ämnen dyker upp under intervjun som vi vill dyka djupare i. Desto större utrymme för spontanitet i en

intervjuguide ger svaren en större möjlighet att innehålla oförutsedda svar och djupa beskrivningar (Kvale & Brinkmann 2014:173). Eftersom vi efterfrågade intervjupersonernas unika berättelser är denna typ av intervjuguide ett lämpligt val. Det fanns en svårighet i att inte ha några frågor alls eftersom det var vissa specifika punkter i personens liv som vi önskade att undersöka och därav formulerade vi intervjufrågorna så öppet som möjligt för att ge informanten utrymme att berätta mer. Carlsson (2012) beskriver exempelvis i sin studie att han ville undvika att begränsa intervjupersonerna genom att ordagrant fråga om deras vändpunkt, just för att kunna öka trovärdigheten i deras historia. Carlsson förklarar att ledande frågor kan generera svar som man som forskare kanske "letar efter" och därför få svar som känns mer som inövade (Carlsson 2012). Därför formulerade intervjuguiden med öppna frågor och var noga under intervjuerna för att inte lägga orden i munnen på intervjupersonerna.

I "*Narrativ forskning – biografiskt perspektiv på berättelser*" presenteras hur sammansättningen av en livshistoria utgörs av en ström som delas in i tre olika avsnitt, kronologiska sekvenser, deskriptiva sekvenser och narrativer. Kronologiska sekvenser avser en berättelse där intervjupersonen berättar om sitt liv i kronologisk ordning, det vill säga från barndom tills nutid exempelvis (Johansson 1999:13). När intervjuguiden utformades var tanken att intervjupersonen skulle i kronologisk ordning berätta om sitt liv för att vi skulle få en helhetsbild och inte bara hoppa in mitt i en berättelse. De deskriptiva sekvenserna fokuserar istället på omgivningen, inpräntade attityder och vanemässiga handlingar (ibid.). Vi ville i intervjuerna använda dessa sekvenser för att få en bild av hur intervjupersonerna kände kring sin relation till samhället samt hur deras upplevelser kring att bryta ett invariant beteende som kriminell var. Den tredje delen i en historia är narrativer, ett avsnitt som skildrar en händelse med en uppenbar början och ett uppenbart slut (ibid). I vår studie ville vi rikta mest fokus på vissa delar såsom i utträdet ur den kriminella livsstilen och tiden som kom efter det.

5.5 Urval

I urvalet av intervjupersoner kontaktades organisationen KRIS i flertalet olika städer och slutligen användes personer från två olika städernas klubblokaler i studien. Valet av organisation baseras på värdet i att tala med människor som lämnat kriminaliteten och som inte befann sig i situationen just nu. Det finns många typer av organisationer som vänder sig till denna målgrupp, exempelvis Krami eller Anonyma Narkomaner. Valet föll på KRIS på

grund av att personerna som är aktiva i organisationen själva har fått stöd därifrån och sedan valt att arbeta eller engagera sig i verksamheten för att stötta andra i samma situation de en gång själva varit i. Trots omfattande försök att få tag i fler intervjupersoner har det varit svårt att hitta personer som haft möjlighet att ställa upp på grund av folkhälsomyndighetens aktuella rekommendationer angående social distansering kring virusmittan Covid-19. Vi fick slutligen tag i tre personer som intervjuades i denna studie. Vi övervägde att använda telefonintervjuer men fann det svårt att genomföra eftersom det som söktes var en personlig berättelse och att vi under intervjun berör ett känsligt ämne som känns oetiskt att lyfta på telefon. Vi är medvetna om att det är ett mindre urval och hade önskat att det var större för att studien skulle kunna få en bredare mångfald. För att motverka effekterna av ett litet antal intervjupersoner har vi utfört längre intervjuer. Fokus i denna studie är på individens berättelse och inte en hel grupp och därav är det av vikt att sträva efter att hitta ett djup i forskningen istället för en bredd (Bryman 2011: 355). En fördel med att ha ett litet antal intervjupersoner var att utrymmet för att kunna ägna mer tid åt varje intervju blev större. Kvalitativ forskning strävar efter att ha ett rikt resultat med detaljrika beskrivningar vilket vi ansåg att långa intervjuer kunde uppfylla (ibid).

I processen med att anonymisera deltagarna har hänsyn tagits till att antalet intervjupersoner är relativt litet och att det därför kan vara lätt att röja någons identitet. För att motverka detta har intervjupersonerna inte beskrivits närmare med ålder eller annan känslig bakgrundsinformation. Däremot så återfinns i analysen en bakgrundsbeskrivning av intervjupersoner men den är rensad på känslig information för att motverka att citaten går att kopplas till specifika intervjupersoner. Intervjupersonerna benämns som intervjuperson 1–3.

Utgångspunkten var att inte lägga någon vikt vid kön under urvalet, eftersom vi ville titta på gruppen före detta kriminella som helhet utan könsperspektiv. Utfallet blev dock att det enbart var män som intervjuades i studien, vilket kan bero på att populationen som undersöktes är överrepresenterade av män. 94% av de personerna som satt på anstalt i Sverige 2018 var män (Kriminalvården 2020). Vi stötte enbart på två kvinnor under besöken på KRIS klubblokaler varav båda avböjde att ställa upp på en intervju vid förfrågan. I denna studie antas inte ett åldersperspektiv eftersom vi utförde längre och färre intervjuer, vilket gjorde att en analys utifrån intervjupersonernas ålder hade blivit otillräcklig på grund av de få antalet intervjupersoner.

5.6 Transkribering

Vid transkribering av data förs de sagda orden i intervjuerna ner på papper för att sedan analyseras och kategoriseras. Transkriberingen innebär processering av de sagda orden och detta gör att något nytt uppstår eftersom när kroppsspråket och ansiktsuttrycken som upplevdes under intervjun försvinner, hamnar fokuset enbart på intervjupersonens ord (Johansson 1999: 24). Valet föll på att transkribera våra intervjuer exakt så som de lät på inspelningen och ta med exempelvis tystnader och ord som "eh" för att få en så äkta spegling av intervjun som möjligt. När vi valt att ta bort vissa stycken från intervjupersonernas citat har vi markerat det med [...], detta för att öka läsbarheten och att enbart ta med det i citaten som är av värde för det vi vill lyfta fram i analysen.

5.7 Val av analysmetod

I denna studie används en narrativ analys vilket grundar sig i berättelsen. Individen som delar sin berättelse målar upp tidigare händelser genom beskrivningar och lyfter upp varför dessa händelser är viktiga, så att den som lyssnar får med sig det (Johansson 1999:19). Ett narrativ analysmetod är categorical vilket tillämpas i denna studie, som är när specifika delar i en skildring används. Det sker genom att vi riktar fokus kring början av utträdet ur den kriminella livsstilen och tiden efter det. Fokus läggs på den bestämda delen, i vårt fall vändpunkten i intervjupersonens liv, fri från inramningen av hela livsberättelsen (Johansson 1999: 21).

Under transkriberingen av intervjuerna skedde en första analys. De tankar som dök upp under tiden vi lyssnade på materialet skrevs ned vilket gjordes för att öka förståelsen för vår empiri under forskningsprocessen (Bryman 2011: 523). Vi valde sedan att koda materialet eftersom våra intervjuer var långa och kodningen gjorde dem överskådliga (Kvale & Brinkmann: 241). Sedan skedde en kategorisering där ett urval av incidenter från intervjupersonernas narrativ belyses vilket sedan delas upp i olika teman kopplat till syftet med uppsatsen (Johansson 1999: 24).

5.8 Kvalitetskriterier

Det är svårt att ställa krav på reliabilitet samt validitet vid en kvalitativ studie och framförallt uppstår svårigheter eftersom det är en narrativ studie. Utifrån ett narrativt

forskningsperspektiv finns det inget negativt i att tolka berättelsen. Data som har insamlats med en narrativ utgångspunkt kan tvärtom uppfattas, tydas och tolkas på ett antal olika sätt med fördel. Det betyder således inte att olika tolkningar skulle anspela på ett bristfälligt forskningsresultat utan belyser snarare att berättelserna är innehållsrika och ger forskaren större möjligheter för olika uppfattningar. Därför bör istället andra kriterier tillämpas vid granskning av narrativa studier (Johansson 1999: 25). Vi har strävat efter att uppfylla dessa kriterier och kommer att redogöra för dem nedan.

Det första kriteriet är *width* och det syftar till standarden på intervjuens innanmäte, det observerade och den tilltänkta förklaringen eller reflektionen. Utmärkande för den narrativa studien är att den bör innehålla flertalet citat och fler än en idé till analys och tankar kring olika förklaringsmodeller. Detta eftersom läsaren då får en större möjlighet att ta ställning till berättelsen men även hur forskaren väljer att analysera berättelsen (Johansson 1999:25). I analysen diskuteras olika perspektiv på hur citaten kan tolkas och vi har tagit hänsyn till kriteriet genom att lyfta fram flertalet citat från olika vinklar, detta för att ge läsaren förutsättningarna för en egen uppfattning och en så bred förståelse som möjligt.

Det andra kriteriet är *coherence* och det handlar om hur olika delar av tolkningen skapar en fullständig och meningsfull bild. Helheten i en berättelse kan bedömas dels från inre struktur exempelvis hur väl de olika komponenterna hänger ihop men även yttre faktorer såsom tidigare forskning (Johansson 1999:25). Vi fann att intervjupersonerna hade en stor variation i sättet att återge sin livsberättelse. Tematiseringen hjälpte oss i vår strävan efter sammanhållning genom att trots intervjupersonernas olikheter kunde de kopplas samman i analysen genom vår temaindelning.

Det sista kriteriet är *parsimony* vilket syftar till att med skicklighet kunna producera en litterär prestation trots svårigheterna med ett i vissa fall knapert material att jobba med (Johansson 1999:25). Vår empiri består av tre djupgående intervjuer där ett rikt material inhämtats. Datan som samlades in kan uppfattas som knaper, men det bör poängteras att det inte är antalet intervjuer som är det mest relevanta i denna studie utan istället hur innehållsrik empirin är (Bryman 2011: 355). I de långa intervjuerna framkom många olika sätt att se på sin livsberättelse och vi har försökt att använda oss av citat som säger olika saker istället för att påvisa att exempelvis “detta dök upp flertalet gånger”. Vi har till studiens fördel använt oss av intervjupersonernas rika narrativ.

5.9 Etik

5.9.1 Forskningsetiska principer

Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet har producerat forskningsetiska principer som appliceras inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. De fyra principer är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet 2002) och dessa principer har beaktats i denna studie.

Ett forskningsetiskt övervägande vi fick ta ställning till var ifall intervjuerna skulle komma att spelas in. Risker vid en studie med ljudupptagning är att intervjupersonens identitet lättare kan röjas ifall ljudupptagningen skulle komma på villovägar (Kalman & Lövgren 2012: 29). Avvägningen gjordes att de fanns större nytta i att spela in intervjuerna än riskerna det medför. Eftersom det är en narrativ studie som bygger på långa intervjuer och hur personen väljer att berätta sin historia, fanns det en stor risk att en del av intervjun skulle gå förlorat ifall personens berättelse ständigt behövde avbrytas för att vi skulle hinna anteckna. Detta kan kopplas till *konfidentialitetskravet* som syftar till att personerna som utför studien värnar om intervjupersonernas integritet gällande datan från intervjuerna (ibid: 14). Eftersom denna studie innefattar ljudinspelningar samt transkribering av intervjuerna har vi för att värna om intervjupersonernas integritet i vår löpande text anonymiserat intervjupersonerna genom att deras namn, eventuella platser och andra personer de nämnt under intervjun ersatts med fiktiva namn. *Nyttjandekravet* tillämpar regler kring vad den insamlade empirin får användas för. Det finns bestämmelser om att den enbart får användas för forskning och det är inte tillåtet att lämna ut informationen i andra hand (Kalman & Lövgren 2012:14). Vi var tydliga med att det enbart är vi som har tillgång till datan och intervjupersonerna upplystes om att intervjuerna skulle raderas så fort studien är helt genomförd.

Informationskravet syftar till att intervjupersonerna måste få genomgripande information om vad de förväntas vara en del av ifall de accepterar samtycket. Det är viktigt att det framkommer att studien är frivillig. Samtliga av våra intervjupersoner uttryckte att de inte önskade ta del av ett informationsbrev och heller inte efterfrågade någon information om vad meningen med studien var. De uttryckte att de hade blivit intervjuade flertalet gånger och att de var bekväma i situationen oavsett vad syftet med studien var. Trots det skickades en kopia

av informationsbrevet via mejl till våra intervjupersoner, informationsbrevet togs även med till intervjuerna och lästes igenom av intervjupersonerna. Därefter gav intervjupersonerna sitt samtycke innan intervjun startade. För att kunna uppnå *samtyckeskravet* måste informationskravet vara uppfyllt eftersom intervjupersonen behöver informationen för att kunna ta ställning kring vad personen ger samtycke till (Kalman & Lövgren 2012:13–14). Alla våra intervjupersoner lämnade sitt samtycke och vi beskrev därefter att de har rätt att avbryta intervjun vid vilken tidpunkt som helst (ibid.). Trots att alla intervjupersoner visade att de inte var intresserade av att läsa informationsbrevet eller var noga med att det enbart var vi som lyssnade på ljudinspelningarna, tillämpades vetenskapsrådets principer ändå. Detta för att säkerställa forskningsetiska kvaliteten på empirin i vår studie.

5.9.2 Etiska överväganden

Under studiens gång uppkom vissa etiska svårigheter vi behövde ta ställning till. I en av intervjuerna var intervjupersonen inte ensam i rummet. Det kan vara känsligt att dela med sig av privata saker som hänt i ens liv när personer man känner lyssnar. Anonymiseringen av intervjupersonen i detta fall kan ha komprimerats eftersom de andra personerna i rummet kan komma att känna igen delar i studien eftersom de var med i rummet under intervjun och detta utgör en svårighet gällande konfidentialitetskravet (Kalman & Lövgren 2012: 104). Vi hade en dialog med den intervjupersonen för att minimera skadan och han lämnade efter det sitt samtycke till att de andra personerna kunde vara kvar i rummet

Genomförandet av intervjuerna tog plats i KRIS-klubblokaler och där rörde det sig andra medlemmar innan och efter intervjuerna. För att hitta intervjupersoner var vår strategi att fråga personer i klubblokalen om de ville ställa upp på en intervju och det var inte alltid en lätt avvägning att veta vilka personer som var intresserade av en intervju. Vår upplevelse var att vissa personer kände sig pressade att ställa upp när vi vistades i klubblokalen, framförallt när en tidigare intervjuperson tryckte på att fler borde ställa upp. Vid dessa tillfällen lämnade vi ett telefonnummer till oss istället så att intervjupersonen själv kunde välja att höra av sig till oss vid intresse, utan press från de andra i rummet.

Det finns en maktstruktur vid en studie mellan intervjupersonen och den som ställer frågor. Vid en intervju måste hänsyn tas till intervjupersonens känslor och hur frågorna kan påverka intervjupersonens självbild (Kvale & Brinkmann 2019: 99). En etisk aspekt kring

maktstrukturer var att intervjupersonerna berättade att i KRIS lokaler pratar man inte om droger eller kriminalitet, att det är en frizon. Under intervjuerna behövde vi som intervjuare oundvikligen beröra dessa frågor och därav hade vi en medvetenhet om att det skulle kunna väcka obehagskänslor hos intervjupersonerna. Vi var lyhörda för ifall personen behövde avbryta intervjun men också ifall det fanns ett stödbehov efter intervjun då vi stannade kvar efter intervjuerna en stund.

6. Resultat och analys

6.1 Rollförändring

Vårt första tema har inspirerats av de fyra stegen i Ebaughs (1988) rollteori. Det beror på att i intervjupersonernas berättelser framkom händelser om rollförändringar som vi sågs kunde kopplas till dessa steg och därmed kändes de lämpliga att utgå ifrån. Rubrikerna har utformats med inspiration från de fyra stegen; *tvivel*, *söka efter alternativ*, *vändpunkt* samt *producera en ny roll*. De namn och städer som används i citaten är fiktiva.

6.1.1 Tvivel

Det första steget i Ebaugh rollteori är tvivel kring sin nuvarande roll, vilket också var ett centralt tema i våra intervjuer. Nedan presenteras citat från intervjuerna där känslor av tvivel framkommer, och hur dessa påverkade intervjupersoners upplevelse av sin livsstil och vilja att förändra den.

Intervjupersonen nedan började med att berätta fritt om sitt liv och delade med sig av att hans kriminella livsstil började redan i tidig ålder. Han berättar att han inte kände sig hemma hos sin familj och sökte sig därför till andra umgängeskretsar. Intervjupersonen berättar att han blev beroende av amfetamin när han var 15 år, vilket senare ledde till att han behövde begå brottsliga handlingar för att finansiera sitt missbruk. Intervjupersonen blev placerad på ett behandlingshem vid 17 års ålder och skrev senare ut sig själv när han fyllde 18 år och blev myndig. Han flyttade då tillbaka till sin hemkommun och återupptog sitt missbruk. Intervjupersonen förklarar att han sedan fick en son när han var 20 år och att han då till började tvivla på sin kriminella livsstil.

[...] fortsatte knarka, tills jag var 20. Eh då fick jag min första, då fick jag min son, så att säga. Oliver. Och där och då nånstans så bestämde jag mig för första gången att jag ville sluta knarka. Men det var för hans skull jag ville sluta knarka. Jag ville inte att han skulle växa upp utan pappa. Intervjuperson 2

I narrativet som presenteras så poängteras det att de var i samband med sonens födelse som tvivel uppkom, och det målas upp en framtidsbild om att vilja ge sin son en relation med sin pappa som största bidragande faktor till sin nykterhet. Det framställs som att det var

föräldraskapet som väckte hans tvivel kring den nuvarande rollen som kriminell. Av citatet framträder en vilja om att lämna rollen som missbrukare och anta en ny roll som pappa. Tvivel är en grundläggande aspekt av viljan att träda ur sin roll som missbrukare enligt Ebaugh (1988), och i intervjupersonens narrativ kan sonen förstås som grunden för en strävan om att kliva ur sin roll som en person med ett drogmissbruk och att han öppnar upp sina ögon för ett annat sorts liv tillsammans med sin son. Intervjupersonen lyfter i sitt narrativ fram en önskan om att hans son inte ska växa upp utan pappa vilket gör att han behöver öppna upp för att se till andra alternativ än att fortsätta leva med en kriminell livsstil. För att intervjupersonen ska kunna leva med sin son kan en tolkning göras att det i detta skede inte fanns något annat alternativ än att anta en ny roll utan kriminalitet som möjliggjorde en relation med sin son. Detta går i linje med studien "*Girls, Gangs, and Getting Out: Gender Differences and Similarities in Leaving the Gang*" som nämner att en bidragande faktor för att lämna kriminaliteten kan vara att personen har blivit förälder (O'Neal, Decker, Moule & Pyrooz 2016). Detta bekräftar även Carlssons (2012) tankar som nämns i hans forskning, att det krävs en förändring överlag i personens liv och samtidigt en förändring i personens livsmål.

I citatet nedan sker en annan skildring som kan kopplas till Ebaughs (1988) första steg som handlar om känslan av tvivel. Under intervjun målade intervjupersonen upp en bild av att han under flera år av missbruk och kriminalitet brutit ned sig själv och att det nu enbart fanns de värsta bitarna kvar av honom. Han beskriver att han under sin uppväxt har haft en överhängande känsla av orättvisa, att han många gånger undrat varför allt dåligt drabbar honom. Intervjupersonen berättar om ett tillfälle när han befann sig på ett lågtröskelboende och tänkte utifrån ett nytt perspektiv kring sin egen roll i orsaken till varför han befann sig där han gjorde i sitt liv. I citatet nedan lyfts intervjupersonens narrativ kring de första tankarna när han bestämt sig för att han ville bryta med sin kriminella livsstil fram.

Det är mitt fel att jag är här. Det är inte nån annan, det är jag som har gjort allting. Det är jag som är den förövaren, det är jag som är förövaren. Det är inte, jag är också ett offer men det är jag som är förövaren. Det är mitt fel att jag är här. Och då nånstans så var det som att jag gav mig själv fjärrkontrollen tillbaka. Intervjuperson 1

Det kan i citatet tolkas som att det finns tvivel kring den nuvarande rollen som offer i form av att han nu börjar se sig själv som orsaken till att han är där han är. Han verkar tvivla på sin

roll eftersom hans narrativ vittnar om att han upplever att han både är ett offer och en förövare. Det tvivlet kan ge upphov till en ambivalens kring vilken roll han ska identifiera sig själv med. Han har tidigare rättfärdigat sina kriminella handlingar genom att se sig själv som att han var ett offer som blivit orättvist behandlad hela sitt liv. Däremot kan han se en fördel med att anta en ny roll, i detta fall som förövare, eftersom han då kan få makten att förändra sitt liv vilket kan liknas vid hans beskrivelse att få fjärrkontrollen tillbaka igen. Det som sker kan kopplas an till fördelen med att anta en ny roll som nu innefattar kontroll över sitt liv vilket kan påverka hans självbild. Ebaugh (1988) säger att en naturlig del av tvivel är att väga fördelar mot nackdelar i den nuvarande situationen. Hans tvivel kan tolkas leda honom till att delvis lämna offerrollen samt reflektera kring möjligheten att anta en ny roll som förövare. Att lämna rollen som offer innebär en utmaning i det avseendet att före detta kriminella då eventuellt måste möta de känslor som uppkommer när de får nya tankesätt, och som gör att de själva får bära ansvaret för saker som hänt i livet. Något som här framstår som en betydande process för att intervjupersonen ska kunna ta ”fjärrkontrollen tillbaka”.

6.1.2 Söka efter alternativ

Det andra steget i Ebaughs (1988) rollteori är att aktivt söka efter andra alternativ till rollen man besitter. I intervjupersonernas narrativ lyfts ett sökande efter andra alternativ till den kriminella livsstilen fram.

Intervjupersonen nedan berättade om sitt liv och att han i perioder har varit hemlös samt haft ett utbrett missbruk. Han har åkt in och ur fängelse under de senaste åren och hans hälsa är i dåligt skick som en följd av sitt mångåriga missbruk, det finns en rädsla hos intervjupersonen för att mista livet på grund av det. Efter sitt sista fängelsestraff väljer han därför att ringa till socialtjänsten och be om hjälp för att kunna ta sig ifrån sitt missbruk och samtidigt sin kriminella livsstil.

Och där och då så ringde jag till soc. Igen. Och sa det att nu vill jag ha hjälp. För jag vill inte dö, jag gör precis vad ni vill, vad ni säger till mig att göra, så så gör jag det. Ah men det är klart vi ska hjälpa dig, säger hon. Först blev jag vansinnig, på henne. För jag hade gått nästan, ja nästan 10 år, 9 åtminstone, och tjatat på dem att, ge mig en bostad så blir jag drogfri [...] de har försökt att sätta mig på ställen där det är drogfritt, men jag vägrar, jag tänker inte lämna pisseprov, för det är eh, förnedrande

och eh, ah eh, ja då får det bli ett drogställe då, där man får använda droger. Men där kan inte jag bo för där, jag är bättre än dem då, så det har hela tiden varit på mina villkor, på mina premisser. Intervjuperson 2.

I citatet framkommer det att intervjupersonen bett om hjälp från socialtjänsten tidigare men att det kan tolkas som att han då inte varit mottaglig för hjälpen eftersom att han har haft principer såsom exempelvis att han inte varit beredd att ställa upp på socialtjänstens motkrav med exempelvis nykterhetskontroller. Det framställs som att han för första gången var redo att aktivt söka efter en ny roll och andra alternativ till rollen som kriminell, vilket steg två i Ebaughs (1988) teori innefattar. Att vara beredd att ställa upp på motkrav kan förstås som att intervjupersonen nu är i ett stadie där han aktivt söker efter alternativ vilket innefattar att vara redo att göra vad som helst för att hitta ett alternativ till den nuvarande rollen eftersom han har fått nog av att leva som kriminell. Det kan tolkas som att intervjupersonen ändrade sin grunduppfattning kring motkrav när insikten om sin egen dödlighet uppkom och en stark motivation verkar ha uppkommit vilket gjorde att han kunde bortse ifrån sina egna premisser och faktiskt gå med på socialtjänstens villkor. Vidare i citatet framgår även att relationen till socialtjänsten blir betydelsefull för intervjupersonens narrativ kring sin rollförändring och hur ett samarbete med socialtjänsten framställs som en möjlighet för att komma vidare. Samarbetet mellan socialtjänsten och intervjupersonen kan bli, enligt Bourdieu (2006), ett sätt att utveckla och vidga det sociala kapitalet och i sin tur öka sina resurser.

Nedan presenteras ett citat från en av intervjupersonerna som sedan tidig ålder haft ett missbruk och begått brott för att finansiera missbruket. Han berättade att han även tillverkat och sålt mycket droger under tiden han levde med den kriminella livsstilen. I hans narrativ uppmärksammas upp- och nedgångar tydligt, han berättar att livet som kriminell ibland känns som en negativ bergochdalbana på det sättet att han ena stunden har mycket pengar och tillgångar för att sedan kunna bli av med allt när exempelvis polisen dyker upp och utför en razzia. Tiden innan intervjupersonen bestämde sig för att lämna kriminaliteten blev han häktad och därefter skildras hans uppfattning av tiden i häktet och vilka alternativ till kriminalitet han utforskade under tiden som häktad.

Jag hamnade ju i häktet alltså, och då, under den tiden där bestämde jag mig för liksom att jag skulle sluta med alltså brottslighet [...] Jag började också med mindfulness och sånt där också. Jag läste mycket böcker och liksom se över vad

behöver man liksom för att må bra. Man har ju alltid varit deprimerad, alltså sen tidig ålder. och det tror jag att bli av med den här depressionen och ändå kunna vara glad [...] Att kunna reflektera mycket över vad man läser, självbiografier, till exempel med Hans Rosling, såna saker liksom. Men ah, jag fick en lite annan bild av världen, helt enkelt. Hur saker och ting fungerar. Intervjuperson 3

En konsekvens av att intervjupersonen blev häktad verkar vara att han kom till insikt med att han ville lämna sin kriminella livsstil och rollen som kriminell. I narrativet lyfts även nya tankar fram om att intervjupersonen har levt i en depression under långt tid. Det kan tolkas som att han inte enbart letar efter en väg ut från kriminaliteten utan även efter en väg ut från en depression. Det kan förstås som att han söker efter en ny roll där han kan må bra och vara glad. Böcker på häktet framställs som en viktig del i sökandet efter alternativa roller och i narrativet framgår det att böckerna får honom att se på världen på ett annat sätt än tidigare. Han försöker att använda litteraturen för att förstå vad han behöver för att må bra vilket kan tolkas som att han vill inträda i en ny roll och det kan här ses som att han aktivt söker efter alternativ till sin roll som kriminell (Ebaugh 1988). Ett sätt att söka på verkar vara genom att han läser böcker om hur han kan få sitt liv att utvecklas till det bättre. Personlig utveckling nämns i artikeln *“Doing time after time; an interpretative Phenomenological Analysis of reformed ex-prisoners’ experience of self-change, identity and career opportunities”* som en viktig del i skapandeprocessen av en identitet utan kriminella handlingar. För att kunna göra en positiv identitetsförändring krävs en medvetenhet kring den personliga utvecklingen (Aresti m.fl. 2010). I båda citaten visar intervjupersonerna att de förekom en förändring i deras personliga utveckling på olika sätt, den första var tvungen att bearbeta och utveckla sin mottaglighet för stöd och hjälp. Den andra intervjupersonen genomgick en personlig utveckling genom att söka kunskap i böcker.

6.1.3 Vändpunkt

Vändpunkten är det tredje steget i Ebaughs (1988) rollteori och innefattar en specifik händelse som blir en tydlig vändpunkt som underlättar individens utträde ur den gamla rollen som kriminell. Den specifika utlösande händelsen såg olika ut för intervjupersonerna och vi valde att lyfta fram två exempel.

I citatet nedan beskriver en av intervjupersonerna tankarna han hade efter en sjukhusvistelse som gav honom insikten om hur dålig hälsa hans livsstil har medfört. Livsstilen innefattade att leva som hemlös under flera år på grund av att han saknade ett socialt nätverk samtidigt som han missbrukade droger och livnärde sig under den tiden på att till exempel stjäla kopparkablar.

Mina organ la av i kroppen, eh, fick eh, njursvikt, leversvikt, och eh, och jag fick liksom ingen hjälp av sjukvården, för att jag var missbrukare. Eh, och där och då, så sa de till mig att du kommer liksom inte att överleva det här. Och jag ville inte dö, det var första gången som det blev väldigt påtagligt för mig, att gör inte jag en förändring så kommer jag att dö. Eh, så ställde jag in mig på mitt sista fängelsestraff [...] där fick jag då hjälp, eh medicinsk hjälp. För då var jag inom en statlig institution och då kan de inte neka mig vård, så att säga. [...] Så eh, ah det var väl det som räddade mig.

Intervjuperson 2

I narrativet framgår det att den fysiska hälsan var det som fick honom att komma till en ny insikt där han verkligen förstod att han inte kommer att överleva om han fortsätter med livsstilen som inkluderar ett missbruk. Det kan förstås som att han fick en ny upplevelse av dödlighet, som innefattade rädsla för att livet snart skulle komma att ta slut ifall han inte gjorde en livsförändring. Förståelsen som kom med hjälp av läkarens uttalande gjorde att han förstod att livsstilen med missbruk måste få ett slut. Ebaugh (1988) påpekar att ett klagande kring personens hälsa från exempelvis en läkare kan vara en faktor som triggar en vändpunkt, det kan tolkas som att läkarens besked fick honom att vilja vända sitt liv. Det kan förstås som att den specifika händelsen blev den vändpunkt som underlättade hans utträde ur sin kriminella livsstil.

Intervjupersonen nedan blev häktad och det blev en tuff separation från omvärlden. Under intervjun berättade han om sitt starka band till sin hund och vilken stor roll hunden hade i hans liv. Under tiden han satt häktad var tiden ifrån hunden svårast att hantera för honom och det var det som gjorde att han bestämde sig för att ändra sin livsstil.

Jag satt fem och en halv månad i häktet, och sen satt jag på anstalt två och en halv månad. Alltså det var inte, det var inte just det att det var så jobbigt, på häktet och sånt där. Utan det är ju det som händer på utsidan. Det tog slut mellan mig och mitt ex, jag

förlorade ah men massa saker, krockade med bilen under tiden, min hund alltså Fido var jag ju utan i liksom åtta månader. Det var ju det jobbigaste, att vara utan henne. Det är inte värt det, det är inte värt alltså, och åka in och förlora allting, det är inte värt tidigare när polisen har kommit men då har det ändå varit på utsidan, man har ändå haft hunden och sådär men att bli av med hunden, det var droppen för mig.

Intervjuperson 3

I narrativet lyfts det fram att det inte var att sitta inlåst som var det värsta, utan istället uppmärksammas andra saker såsom att vara utan sin hund och vissa händelser som skedde på utsidan medan han satt häktad. Han beskriver att ett förhållande tog slut vilket var jobbigt för honom men det som fick bägaren att rinna över var att han inte fick träffa sin hund och han beskriver det som att de var droppen för honom. I Ebaughs (1988) teori gällande det tredje steget förklaras vändpunkten som att en serie av händelser under en tid gör att personen upplever känslor kring uppgivenhet och att sedan en betydande händelse blir den avgörande faktorn till att en vändpunkt sker. I detta fall blir det tydligt i intervjupersonens narrativ att avsaknaden av sin hund är det mest påfrestande för intervjupersonen med att vara avskärmd från omgivningen. En tolkning kan göras att hunden blir den utlösande faktorn till varför intervjupersonen gör valet att lämna den kriminella livsstilen. Intervjupersonen beskriver även fler saker som hände under tiden han satt häktad, som påverkade hans sinnesstämning negativt vilket kan tolkas som den känslan av uppgivenhet som Ebaugh (1988) beskriver i sin teori. Vändpunkten kan förstås som en bidragande faktor som underlättar ett utträde från en roll och intervjupersonen förklarar att han kände att det inte längre var värt det. Ebaugh (1988) menar på att en lagföring exempelvis kan vara en sådan händelse som kan innebära en vändpunkt för en individ. I studien "*Girls, Gangs, and Getting Out: Gender Differences and Similarities in Leaving the Gang*" nämns det att en av anledningarna till att man lämnar kriminaliteten är att man blivit straffad av lagen vilket skedde för intervjupersonen (O'Neal, Decker, Moule & Pyrooz 2016). Det finns här ett samband mellan Ebaughs (1988) teori och denna studie i den bemärkelse att bli straffade av lagen har en påverkan vilket också kan liknas med det som hände för intervjupersonen.

6.1.4 Producera en ny roll

Ebaughs (1988) fjärde och sista steg kring processen för att bryta med den kriminella livsstilen är att skaffa en ny identitet och producera en ny roll som ex-kriminell. I våra

intervjuer återkom det narrativ som beskrev upplevelsen som kan liknas med detta steg, exempelvis genom spänningar mellan den gamla rollen och den nya rollen.

Citatet nedan är taget ur en berättelse från en intervjuperson som pratar om när han befann sig på ett lågtröskelboende och spelade kort med en i personalen. Han beskriver att han fick inspiration till att förändra sitt liv från personalen efter en kommentar om att han fortfarande hade en glöd inom sig och att hon inte förstod vad han gjorde där på boendet. I narrativet framkommer en reflektion kring när intervjupersonen försökte göra sig av med de individuella hinder som höll fast honom i en roll som kriminell.

Så jag skrev en, ett brev till mig själv där jag förlät mig själv för de jag hade gjort, eh.. mot mig själv och sa det högt för det är viktigt [...] de kunde va så jobbigt att asså de är ju bara med ord säga de där att bara ah men jag förlåter mig själv. Varför är det så svårt? Varför får jag inte ut orden från början? Det var de som intresserade mig, varför är det så svårt. Intervjuperson 1

Glenn D. Walters (1990) belyser i boken "*The criminal lifestyle: Patterns of serious criminal conduct*" att personer som lever med en kriminell livsstil inte kommer att kunna bryta detta på egen hand genom att enbart snabbt omvandla sitt beteende. För att lyckas bryta livsstilen behöver hela tankemönstret ändras, vilket innefattar värderingar såväl som bilden av sig själv. Det kan tolkas i narrativet att intervjupersonen kommit en bit in i processen att bryta gamla tankemönster eftersom han kommit till insikten att han försummat sig själv under lång tid och aktivt nu handlar för att förändra. Detta yttrar sig genom att han har författat ett brev och sagt högt att han förlåter sig själv för det han utsatt sig för genom åren. Han uttrycker en känsla av att det var svårt att uttala orden i brevet. Man tolka det som att intervjupersonens självidentitet som kriminell är så pass djupt rotad i hans tankar att det är hans överordnade status (Giddens & Sutton 2013) och att det därför blir svårt för honom att uttala orden kring sin egen förlåtelse. Att vara kriminell kan förstås som en del av hans identitet som han vill göra sig av med genom att förlåta sig själv och det blir som att göra sig av med en del av sin identitet vilket kan kännas svårt. Den överordnade statusen som kriminell kan förstås som ett hinder, i det avseendet att det försvårar processen att producera en ny roll i samband med exitprocessen (Ebaugh 1988). En tolkning kan vara att när intervjupersonen inser att han måste förlåta sig själv, är det är ett sätt att bli mer ansvarstagande över sitt eget liv. Enligt

Walters (1990) första grunddrag kan detta ansvarstagande ses som ett steg mot att lämna den kriminella livsstilen.

Intervjupersonen nedan berättar om hur tiden som kriminell kunde te sig på det materiella planet. Han berättar att han tillverkade och sålde mycket droger, vilket genererade mycket pengar, men det gjorde även att han hade mycket att förlora när han väl åkte fast. Hans liv kunde se olika ut från dag till dag, vilket gjorde hans vardag oförutsägbart.

Det är väldigt lätt att minnas när man eh, du liksom hade massa droger, massa pengar, du hade schysst bil, snygga brudar och sånt där och inte komma ihåg den där stunden när det regnade, du gick i ett par trasiga skor, i en uppförsbacke, din mobil vad död [...] Det är väldigt lätt alltså, att bara tänka på de positiva stunderna men det är då det är viktigt att påminna sig själv att nej det var inte så positivt, det livet man lever idag alltså, en dålig dag nu är inte ens i närheten av en dålig dag som man hade då.

Intervjuperson 3

En reflektion görs kring att intervjupersonen utan svårigheter minns de bra stunderna i sin kriminella livsstil, men att det upplevs desto svårare att minnas de dagarna som var tuffa. Det kan vara svårt att förhålla sig till sin gamla identitet enligt Ebaugh (1988) vilket gör det möjligt att vid en tillbakablick på den rollen som individen har haft sakna vissa delar av den livsstilen. Ett exempel på något som kan orsaka den typen av spänning i rollutträdet är att individen vill fortsätta leva med en viss standard som kan bli svår att uppnå med en annan livsstil. I fallet med intervjupersonen ovan kan en tolkning göras att det skapade en konflikt mellan rollen han hade förr med mycket tillgångar och den rollen han vill anta istället med en trygg vardag. Det uppmärksammas i narrativet att det finns frestande delar från den gamla rollen vilket verkar ha försvårat exitprocessen. I intervjupersonens narrativ syns en reflektion kring den dåvarande rollen och dess nackdelar, en dålig dag då gentemot en dålig dag i nutid var mycket värre. Detta lyfts fram som anledningen till varför en ny roll ändå är ett bättre alternativ. Det nämns i studien "*Girls, Gangs, and Getting Out: Gender Differences and Similarities in Leaving the Gang*" att för en del individer är status fortfarande viktigt även efter att individen lämnat ett kriminellt gäng (O'Neal, Decker, Moule & Pyrooz 2016), detta går i linje med hur intervjupersonen beskrev att han kunde sakna livsstilen med de dyra bilarna och antydanden om att det fortfarande är något han saknar.

6.2 Relationen till samhället

Detta tema handlar om hur relationen till samhället påverkas vid en kriminell livsstil och hur den relationen beskrivs av individer som har lämnat en roll som kriminell samt hur det påverkar processen att återinträde i det accepterade samhället.

När vi i intervjun nedan frågade om hur intervjupersonens upplevde sin roll i samhället som ex-kriminell berättade han att han numera har en fast anställning och att han på grund av det har en bra relation till samhället. I narrativet lyfts det fram reflektioner kring hur han upplevde att andra kan ha sett på honom när han levde med sin kriminella livsstil.

Ah, grejen är ju att jag har ju aldrig upplevt det, personligen själv. Eh, jo det är klart att jag gjort det, när jag bodde i Lund och så men, sen jag blev drogfri, sen jag börja gå med normala kläder på mig, sen jag liksom började ah, då har jag inte upplevt att någon har stämplat mig som kriminell, men jag vet ju att folk liksom de har den liksom eh, de har den oron i kroppen. Att man ska bli stämplad som kriminell. Att man ska liksom få ett nej av en arbetsgivare och alla de här bitarna. Intervjuperson 2

I citatet ovan nämns intervjupersonens klädval och hur det påverkade hans förmåga att vara en del av samhället. Underliggande kan man tolka det som att han beskriver att han bokstavligt talat behövde byta kläder för att kunna inträda i en ny roll och inte bli stämplad som avvikare i det accepterade samhället. Detta kan förklaras med Ebaughs (1988) fjärde steg, där praktiska förändringar såsom att byta klädstil kan vara en del av att visa samhället att en rollförändring skett. Intervjupersonen beskriver att han inte känner sig exkluderad från samhället i nutid, utan det var när han hade "onormala" kläder på sig. Becker (2006) pratar om att det som avgör vad som är avvikande och inte, är interaktionen mellan människor vilket skapar sociala normer och regler. De avgör i sin tur vad som är " normalt " och vad som är " onormalt " i samhället (Becker 2006). En tolkning kan göras att i intervjupersonens narrativ beskrivs det att han känner sig avvikande på grund av sitt klädval vilket gör att individen upplever stämpling från samhället. En annan synvinkel kan vara att känslan av att vara stämplad som avvikande fortfarande kan sitta djupt kvar i honom efter att han har lämnat den avvikande livsstilen med kriminalitet. Det kan bero på att han är van vid att rutinmässigt bli stämplad i dessa " onormala " kläder och känslan av att behöva byta kläder kanske snarare beror på att intervjupersonen själv fortfarande känner sig stämplad i de gamla kläderna än att

andra invånare i samhället fortfarande stämplar honom. Ett behov av att uttrycka att han är en del av de accepterade samhället verkar ta form via nya kläder som utstrålar att det avvikande beteendet har upphört. Han beskriver processen av att tillhöra samhället i exempelvis termer av att söka jobb och att vissa andra likt honom har lämnat den kriminella livsstilen kan känna av oro inför detta, att det blir som en spänning inför framtiden för dessa personer. I det som intervjupersonen väljer att berätta kan man tolka det som att han själv inte upplever eller erkänner den här typen av spänningar kring framtiden. En möjlig förklaring till detta kan vara att det beror på att intervjupersonen inte själv har kommit till detta steg i sin exitprocess eller så kan det vara på grund av att han redan har en fast anställning.

I intervjun nedan betonar intervjupersonen att han har ett stort förtroende för samhället och att han blir bra bemött. Han berättar om sin kontakt med samhället under sin tid som kriminell och att han inte enbart livnärt sig på att begå kriminella handlingar, utan han har även haft jobb och varit i kontakt med Arbetsförmedlingen under vissa perioder. Under en tidsperiod på två år levde intervjupersonen enbart på kriminaliteten och under den tiden såg han sig inte vara en del av samhället alls. Det lyfts fram i narrativet att samhället är utformat på ett sätt som gör att det kan uppstå hinder för en ex-kriminell att fullt ut återinträda in i de accepterade samhället. I citatet nedan pratar intervjupersonen kring vilka hinder som funnits kvar även efter att han brutit med sin kriminella livsstil.

Jag har väldigt god kontakt med övriga samhället idag, jag känner mig helt accepterad, av allt och alla, faktiskt. Sen blir det ändå en problematik när man ska söka anställningar, arbete och såna saker. Att man kan ju inte få vilket arbete som helst. Man kan inte söka lägenhet den vanliga vägen och sånt där. Det är, men i övrigt alltså så som jag blivit bemött av människor och samhället tycker jag är bra.

Intervjuperson 3

Det som framkommer i citatet är att det finns saker i det vardagliga livet som innefattar svårigheter med att vara en del av samhället igen. Trots att intervjupersonen genomgått en exitprocess från att vara kriminell till att ha antagit en ny roll som ex-kriminell, verkar det som att hans tidigare avvikande beteende fortfarande har en överordnad status och är en del av hans identitet (Giddens & Sutton 2013). Även om det kriminella beteendet inte är en aktiv del av hans identitet i nutid i den form att han begår kriminella handlingar, så kan en tolkning vara att hans handlingar tidigare blivit stämplade, i det förflutna och det kan ha en betydelse i

hans nuvarande roll som ex-kriminell. Maktstrukturerna i samhället påverkar vilka handlingar som är avvikande (ibid.) och i det rådande samhället och i dess kontext stämplas ex-kriminella fortfarande som avvikande i viss mån, exempelvis i den form av att i en del yrken kan tidigare handlingar ha betydelse och skapa en spärr inför en anställning. Det beskriver intervjupersonen som att man exempelvis inte kan söka alla typer jobb och svårigheter i att finna en bostad den vanliga vägen.

Under intervjun med personen nedan pratade han i början om att relationen med sin familj varit dålig redan som liten eftersom han inte kände sig välkommen i sin familj, vilket gjorde att han därför sökte uppmärksamhet från omgivningen. Han fann gemenskap i en motorcykelklubb eftersom han tyckte de var häftiga och det var så han fick kontakt med droger första gången. Han berättar i sitt narrativ att han vid denna tidpunkt satte sig utanför samhället och påbörjade sin kriminella livsstil. Sedan berättar han övergripande om hur relationen till samhället varit för honom under de olika faserna i livet. Han hyser inget agg mot samhället utan pekar snarare på att det var ett eget val att ställa sig utanför. Däremot berättar han om hur han fick en relation till samhället först när han blev drogfri och lämnat sin kriminella livsstil.

Alltså jag har ju valt själv att ställa mig utanför samhället. Det är ju inte samhället som tryckt ut mig. Och jag kan väl säga det att jag har inte märkt att jag har blivit på något sätt blivit illa behandlad av samhället, eeh. Jag kan inte säga att jag blivit det innan heller. Alltså grejen är att det är jag själv som har satt mig i den situationen, ah, men sen jag verkligen klippte med allting, klippte med kriminaliteten, klippte med drogerna, så har allting bara flutit på. Jag har egentligen inte behövt göra någonting, förutom att hålla mig drogfri. Så har jag fått allting, jag har fått min egna lägenhet, jag har fått ett jobb, jag har gift mig, jag har liksom, jag har fått alla de här bitarna på köpet, så känner jag. Jag har inte behövt jobba för det. Och jag tror att så är det nog i de flesta fallen. Alltså gör man det man ska, så kommer det. Intervjuperson 2

Relationen till samhället målas utifrån narrativet upp som obefintlig innan han lämnade sin kriminella livsstil på grund av att han ställt sig helt utanför samhället och utträdet ur samhället verkar beskrivas som ett medvetet val han gjorde. Det framkom i narrativet att han påbörjade sin kriminella livsstil tidigt och en tolkning kan då vara att detta beskrivna val om att ställa sig utanför samhället också gjordes tidigt. En tolkning kan då göras att det

egentligen inte var ett val intervjupersonen gjorde utan att de snarare berodde på samhällsstrukturen som gjorde att han inte fick möjligheten att bygga ett socialt kapital i en trygg familjemiljö. Det verkar som att de sociala kapital han hittade var i en otrygg miljö hos personer med en kriminell livsstil. Bourdieu (1994) menar på att det sociala kapitalet påverkas av vilka livsstilsval individen gör, vilket kan ses som problematiskt när man ställer det i relation till samhällsstrukturer och hur det påverkar individens valmöjligheter (Bourdieu 1994). Putnam (2000) menar på att saknar individen ett socialt kapital så försvinner också viljan till att engagera sig i samhället, vilket skulle kunna vara en anledning till att hans upplevelse är att han ställt sig utanför samhället under lång tid. I narrativet återfinns frånvaron av svårigheter efter att han har lämnat den kriminella livsstilen. Känslan av att allt flutit på efter utträdet ur den kriminella miljön kan ha påverkats av just hans sociala kapital som fått en chans att utvidgas genom en anställning. En anställning ger möjligheter till att skapa kontakter med individer runt sig och därmed utöka det sociala kapitalet. Ett engagemang för samhället uppstår i samband med att det sociala kapitalet växer (Putnam 2000). Därför kan det förstås att individen upplever det som att han utvecklade en relation med samhället i samband med att han fick ett jobb. Narrativet ovan vittnar alltså även om att det finns en möjlighet att träda tillbaka in i samhället efter ett utträde från livsstilen med kriminalitet. Intervjupersonens narrativ går att förstås som att upplevelsen var att han blev en del av samhället igen så fort han slutade med droger. Något stöd från omgivningen eller myndigheter nämndes aldrig och i hans narrativ lyftes heller inga större svårigheter i att bli en del av det accepterade samhället igen fram. Däremot kan det tolkas som att det enda som krävdes för att få en bra relation till samhället igen för intervjupersonen var att avsluta sitt missbruk. Detta går inte helt i linje med tidigare forskning eftersom i exempelvis boken *“Parole, desistance from crime, and community integration”* belyses att det är viktigt att personen får stöd vid integrationen i samhället då det innefattar svårigheter att bryta med en kriminell livsstil (National Research Council 2008).

Under intervjun nedan berättar intervjupersonen att efter under flera år ha varit nykter träffade han en tjej som han inledde en relation med. Det blev sedan problematisk på grund av hans beroendesjukdom när samhället är utformat på sättet att vistas i krogmiljö är en social norm och intervjupersonen delar med sig av sin upplevelse kring detta.

Men jag träffade ju den här tjejen i Sundsvall då, hon var ju också en sån här normal tjej, och eh, hon ville ju gå på krogen och såna här grejer, så när jag hade varit drogfri

i sådär tre års tid, jag gick inte på krogen självmant, jag gillar inte jag liksom, därför hade ju jag hållit mig borta från det men eh jag träffade henne, liksom och de här bitarna. Så följde jag med henne och eh, men jag har ju beroendesjukdomen och jag kan ju inte liksom, det spelar ingen roll vilken drog jag trycker i mig, så kan inte jag stanna, jag kan eh inte dricka två öl, utan jag känner att jag eh får det här ruset då vill jag ha mer [...] Men jag var på krogen med henne två tre gånger, och sen till slut så fick jag det där tunnelseendet och då nä nu ska jag ha tjack [...] och på tre veckor där så hade jag förlorat, pundat bort allting jag hade byggt upp under de här tre åren. Förlorat mitt jobb, hade förlorat mitt körkort, hade förlorat min flickvän, min lägenhet. Intervjuperson 2

Intervjupersonen beskriver att han träffade en tjej som han beskriver som "normal", och hur det innefattade vissa utmaningar kring att hålla sig från sin gamla livsstil, såsom att behöva besöka krogen igen trots att han har en beroendesjukdom. Under denna tidsperiod har han aktivt hållit sig borta från krogmiljön, men på grund av de sociala normer som finns kring att gå ut på krogen kan tolkningen göras att han känner att han borde följa med henne dit. Det framgår att "gå på krogen" är en utmanande situation utifrån målsättningen att hålla sig undan en kriminell livsstil med en beroendesjukdom i grunden, men att en ny relation också kan föra med sig förväntningar på att delta i sådana situationer för den andres skull. Det blir tydligt att intervjupersonen behöver göra en uppoffring för relationen skull, och samtidigt öppna upp sig för risken att återfalla i sitt gamla beteende. Som Goffman (2014) påpekar existerar olika roller i olika kontexter och man kan tolka det som att intervjupersonen har två olika rollen som skapar en inre rollkonflikt. I narrativet uppmärksammas upplevelsen av förväntningar att som partner följa med sin flickvän på krogen. Tolkningen är att han också har en roll som före detta missbrukare och i den kontexten finns det inga förväntningar på honom att befinna sig på krogen med sin beroendesjukdom. Dessa två motsägande förväntningar kan antas vara det som skapar den inre rollkonflikten hos intervjupersonen och gör att en osäkerhet kring hans olika roller uppkommer. Krogmiljön blir slutligen något som krockar med hans gamla roll som före detta missbrukare och i slutet av citatet återger intervjupersonen i sitt narrativ att han återfaller i missbruk. Carlsson (2012) diskuterar i sin studie att man tydligt kan se att det även finns strukturella problem samt sociala normer som upprätthåller personernas kriminella livsstil. I citaten ovan syntes exempelvis den sociala normen att gå ut på krogen och hur det kan påverka personer med ett kriminellt förflutet.

6.3 Stöd

Som tidigare nämnts är det en svår och komplex process bryta med en kriminell livsstil (Carlsson 2012, Farrall 2005) och under intervjuerna har olika narrativ kring stöd innan, under och efter exitprocessen framkommit.

När intervjupersonen nedan började berätta om tiden efter att han upplevt sin vändpunkt betonade han vikten vid att man måste bryta med allt om man ska kunna komma ifrån den livsstilen, att det inte fungerar att göra något halvdant. I samband med sin exitprocess från den kriminella livsstilen strök han därför brottsrelaterade skulder andra hade till honom. Att bryta med allt innefattade även kontakten med de gamla kompisarna. Vid den tidpunkten fanns det en osäkerhet hos intervjupersonen ifall han hade tagit rätt beslut att byta livsstil.

Det är en av de stora sakerna, att när du bryter med drogerna så har du ingen att umgås med. Du blir väldigt ensam, alla dina kompisar pundar ju. Så vad ska du göra då? Då sitter du hemma i din lägenhet och har tråkigt och har du tråkigt, ah men då är det lätt att du gå och tar droger igen. Intervjuperson 3

Detta kan liknas vid en beskrivning av att börja om på ruta ett med sitt sociala liv. Att under denna tidpunkt överväga om de positiva effekterna är större än de negativa kan vara svårt (Ebaugh 1988). Det kan tolkas som att se de positiva konsekvenserna vid denna tidpunkten blir än svårare utan stöd eftersom intervjupersonens främsta konsekvens av rollutträdet vid detta tillfälle lyfts fram i narrativet som ensamhet, vilket kan utgöra en risk för att gå tillbaka till den kriminella livsstilen. Det som kan tolkas bli problematiskt är att hans tidigare sociala kapital bestod av personer som också levde med en kriminell livsstil. När han valde att bryta med sitt tidigare umgänge för att kunna genomgå en exitprocess så framstod det i narrativet att han saknade ett varaktigt socialt kapital eftersom han uttryckte känslan av ensamhet och att ingen fanns kvar efter att han bröt med den kriminella livsstilen. Individer med ett begränsat socialt nätverk anses ha mindre resurser än jämförelsevis med någon som har rika sociala kontakter (Bourdieu 2006). Det kan förstås att detta är en kritisk tidpunkt där stödinsatser eventuellt hade kunnat underlätta eftersom intervjupersonen har mindre resurser än någon som levt i de accepterade samhället under långt tid med ett stort socialt kapital. National Research Council (2008) poängterar att personer behöver ett omfattande stöd precis i övergången mellan den kriminella livsstilen och den lagliga livsstilen. Detta kan relateras

till intervjupersonen som beskriver känslan av att vara helt ensam när de brutit med det gamla umgänget.

Intervjupersonen nedan berättar att dagen efter han blivit frisläppt från fängelset gick han på sitt första NA-möte (Anonyma Narkomaner) vilket utgjorde ett stöd för honom. Där träffade han på personer från sin tid som missbrukare som han inte trodde levde idag men som alltså blivit nyktra. Det var ett väldigt starkt ögonblick för honom och han fortsatte därför att gå på NA-möten. Han byggde upp en trygghet på NA-mötena men trots det fanns en osäkerhet kring återfall fortfarande kvar hos honom.

Men där kände jag mig trygg i alla fall, på NA-mötena, och då gick jag på två NA-möten per dag, en på morgonen och en på kvällen. Men timmarna däremellan, de blev väldigt jobbiga. Jag vågade inte gå ut på stan, jag fick ha personal med mig för att köpa snus, eh, för jag var livrädd att möta någon av mina gamla kompisar. För jag var livrädd att de skulle erbjuda mig droger för jag visste inte om jag skulle kunna stå emot då. Jag visste att jag inte kunde för jag ville inte dö men jag visste inte heller, jag har inte levt det här livet på nästan 10 år, jag vet inte hur man, hur man betar sig i samhället, överhuvudtaget. Intervjuperson 2

I narrativet identifieras ett stödbehov i samband med situationer där intervjupersonen riskerar att stöta på människor från tiden som kriminell. Det kan förstås att hans livsstil de senaste tio åren har påverkat honom så pass mycket att det enda han känner till är livet med kriminalitet. En tolkning kan vara att kriminell fortfarande är intervjupersonens överordnade status (Giddens & Sutton 2013), vilket gör att han är rädd för att stöta på sitt gamla umgänge och att då inte kunna motstå droger ifall de skulle erbjuda honom det. Det kan bero på att han ännu inte utvecklat en starkare överordnad status som laglydig och nykter. Detta kan tolkas som att den nya rollen han eftersträvar känns främmande för honom, men är en roll som han vill anta trots svårigheterna. Det kan förklaras som en spänning mellan hans roll i dåtid och den rollen han försöker anta nu. Intervjupersonen verkar känna en oro kring vad som händer när den rollen han eftersträvar att anta krockar med den gamla rollen han har haft under en lång tidsperiod. I den spänningen upplevs det vara svårt för honom att veta ifall han är tillräckligt redo för att stå emot frestelserna från den gamla rollen (Ebaugh 1988). Den upplevda tryggheten intervjupersonen fann under mötena på Anonyma Narkomaner kan kopplas till

Farrall (2005) som poängterar att ett stöd från positiva relationer är en viktig faktor i exitprocessen.

Under intervjun nedan lyfte personen i sitt narrativ upplevelsen kring att befinna sig på ett behandlingshem för att få stöd och de upplevda svårigheterna i att inträda i samhället efter en period i en så pass skyddad miljö. Han sökte sig till det specifika behandlingshemmet på grund av att han hade hört om alla aktiviteter som man fick delta i under behandlingens gång, exempelvis fick de spela badminton och möjligheten att prova att dyka. Han hade inga tankar på vad hans plan efter tiden på behandlingshemmet var, utan han var mer fokuserad på de roliga aktiviteterna. I hans berättelse framkom hans grundinställning till behandlingshem som negativ, han anser att de ser intäkter i misslyckande, att de tjänar pengar på att folk kommer tillbaka efter återfall och att de därav inte vill hjälpa på riktigt.

Du är där och spelar badminton, du tränar varje dag och aktiviteter hela tiden, det är bara aktivitet på aktivitet på aktivitet. Du sitter i samtalsgrupper liksom med terapeuter och ah gruppsamtal och det är jättebra. Men sen då? När du är klar där när du skall ut. Vad händer då? Ingenting, då har du inga aktiviteter att göra. Ingenting alls, det finns inga aktiviteter överhuvudtaget. [...] Det kan ju vem som helst räkna ut att kastar du ut någon från det, till ingenting så kommer dom att gå tillbaka till det [missbruket]. Intervjuperson 1

En stor del av upplevelsen av stöd på behandlingshemmet verkar vara alla aktiviteter eftersom det i narrativet läggs stor vikt vid det. Intervjupersonens grundtanke förstås som att det finns bra hjälp på behandlingshemmet men att under tiden efter behandlingshemmet när alla rutiner försvinner uppkommer det en avsaknad av stöd från samhället och en känsla av att man lämnas ensam kvar. Det intervjupersonen verkar vilja föra fram är att inne på behandlingshemmet finns resurser tillgängliga och aktiviteter som bidrar till att stimulera personen att avhålla sig från ett drogrelaterat beteende. Däremot finns det enligt intervjupersonen inga sådana aktiviteter eller resurser efter behandlingshemmet och därmed är upplevelsen att det saknas stöd till att hålla sig kvar i den nya rollen och livsstilen. Detta kan bero på att intervjupersonen hade en roll som drogfri och ex-kriminell i kontexten av att befinna sig på ett behandlingshem, men när han åter ska introduceras i samhället skapas en annan kontext (Goffman 2014) för honom där hans gamla umgänge samt droger finns lättillgängligt. Det kan förstås som att det är lättare att gå tillbaka till sin gamla roll än att

hålla sig drogfri. I hans narrativ lyfts en uppfattning om att en förväntan från myndigheterna existerar där individen förväntas ha en roll som drogfri utanför behandlingshemmet. En tolkning kan göras att det uppstår svårigheter när myndigheterna förväntar sig att individen kommer ut från ett behandlingshem som nykter och förutsätter att det nu inte längre existerar ett stödbehov. Det som blir problematiskt är att i den nya kontexten som innefattar ett återinträde in i det accepterade samhället är det, utefter vad som framkommer i intervjupersonens narrativ, svårt att på egen hand upprätthålla rollerna som drogfri och ex-kriminell. Det finns en antydning om att efter behandlingshemmets slut utelämnas individen till ingenting, vilket kan förstås som problematiskt när det sätts i relation till socialt kapital. Avsaknaden av ett socialt kapital försvårar tiden efter behandlingshemmet eftersom många inte har något skyddsnät att falla tillbaka på och resurserna som krävs för att skapa ett socialt kapital saknas (Bourdieu 2006). Ett socialt kapital tenderar att bli större ju mer man använder det (Putnam 2000) och därför är det svårt att börja från ingenting, vilket i narrativet målas upp som något som sker i sammanhanget när man släpps ut från ett behandlingshem. En avsaknad av stöd vid denna tidpunkt kan bidra till att personer i den sitsen lättare återfaller in i missbruk lyfts fram i narrativet. National Research Council (2008) påvisar vikten av hjälp och stöd precis i början av utträdet ur en kriminell livsstil, oavsett om det är efter en vistelse på ett behandlingshem som i vår empiri, på en anstalt eller om man tagit beslutet att lämna den kriminella livsstilen av en annan anledning. Rydén-Lodi (2008) skrev i sin avhandling *“Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer vid upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet.”* om vilka faktorer som är betydande vid ett utträde ur en kriminell livsstil och uttryckte vikten av en prosocial miljö som innefattar exempelvis skola, vänner och familj. Detta kan sättas i relation till citaten ovan där intervjupersonen säger att det är svårt att inte återfalla efter en tid med stöd på behandlingshem där man sen släpps ut till ingenting, utan någon typ av hjälp eller nätverk.

7. Avslutande diskussion och slutsatser

Genom att på ett djupt plan undersöka intervjupersonernas narrativ och deras upplevelser av en exitprocess, från att leva med en kriminell livsstil till att anta rollen som ex-kriminell, är vår förhoppning att fördjupad kunskap kring betydelsefulla händelser, upplevelse av stöd och exempel på hur en exitprocess kan se ut har lyfts fram och kan användas av socialtjänsten vid hjälpinsatser för kriminella.

En av våra frågeställningar behandlade frågan om intervjupersonens upplevelse kring stöd efter vändpunkten. I analysen framkom det överlag att intervjupersonerna har utvecklat flertalet olika egna individuella strategier för att komma vidare och förändra sin livssituation, men inte nödvändigtvis att det är kopplat till ett tydligt stöd eller dylikt. Det är oklart i vilken omfattning de har mottagit stöd eller om det funnits andra alternativ som hade kunnat vara mer stödjande eftersom det inte hade stor del i deras narrativ. På grund av att det inte tydligt framgick i intervjuerna vilka stödinsatser intervjupersonerna fått ställde vi oss frågan vilken form av stöd som behövs inom det sociala arbetet för den här målgruppen eftersom intervjupersonerna tryckte på att de själva har fått ta mycket ansvar i sin exitprocess. Det som framkommit i narrativen som en avgörande faktor för att kunna ta emot stöd har visat sig vara tidpunkten när individen själv är mentalt redo för att ta emot hjälp. Utformningen av stödet har inte varit i fokus i intervjupersonernas narrativ, utan fokuset har snarare varit på vilken tidpunkt som de själva varit mottagliga för det. Det som framkom i intervjupersonernas narrativ var att när de varit mottagliga för det, så har stödet varit exempelvis beviljade insatser i form av ett behandlingshem från socialtjänsten. Det framkom att behandlingshem kan vara en bra stödinsats men att upplevelsen är att individen behöver mer hjälp även efter avslutad behandling för att inte återfalla in i en kriminell livsstil. En av intervjupersonerna målade upp en bild av att han inte behövt något specifikt stöd alls utan att så fort han slutade med drogerna flöt allt på. Det blir här tydligt att missbruk och kriminalitet går hand i hand eftersom en tolkning är att hans kriminella livsstil upphörde när missbruket upphörde. Det blir därför svårt att veta vilken typ av stöd som är viktigast, då personer med en kriminell livsstil, som ofta tenderar att ha ett drogmissbruk, behöver stöd i att bli av med missbruket men också stöd i att hitta en fungerande prosocial miljö för att bli av med kriminaliteten. Vi ställer oss som forskare kritiska till uttalandet om att det inte skulle behövas något stöd efter att missbruket upphört eftersom vår uppfattning är att KRIS varit och fortfarande är ett stöd för intervjupersonerna då de fortfarande efter exitprocessen befinner sig i organisationen. De

kan ses som ett erkännande om att de tagit del av det stödet KRIS erbjuder. En förklaring till detta kan vara att intervjupersonerna ser ordet "stöd" som något de får från myndigheter, exempelvis behandling och att det inte innefattar KRIS, där de istället ser sig själva som stöd för andra.

En annan av våra frågor var hur händelser kring tiden för beslutet om att lämna den kriminella livsstilen målades upp. Det framkom i analysen att intervjupersonerna såg olika på att lämna den kriminella livsstilen och det fanns flertalet anledningar till varför en vändpunkt uppstod. Vidare sågs att bryta med kriminaliteten inte är möjligt vid enbart ett isolerat tillfälle utan snarare att vändpunkten blir en uppenbarelse och en motivation som möjliggör att förändra sin livssituation. En av våra intervjupersoner satt häktad och befann sig på anstalt i totalt åtta månader och han beskriver att tiden ifrån sin hund var det som fick honom att bestämma sig att bryta med kriminaliteten. Detta är en lång tidsperiod som gör det tydligt att det inte var en specifik händelse, utan en process som gav honom motivation. Vilket också lyfts fram i Cid och Martis (2012) forskning som hävdar att en specifik händelse för olika individer har inflytande över det kriminella beteendet och därmed kan leda till fränkoppling av den livsstilen.

I vår analys kan vi utläsa att intervjupersonerna har haft olika hinder under deras livstid exempelvis med att återgå in i det accepterade samhället och även efter de har lämnat den kriminella livsstilen. Något som framkommit i analysen är att även rollen som ex-kriminell innefattar hinder, alltså hinder som kvarstår trots att personen lämnat sin roll som kriminell. I vårt resultat visar det sig att även om man inte utför avvikande handlingar längre så finns det svårigheter i att skaffa vissa typer av arbeten, vilket är beklagligt eftersom exempelvis Nilsson m.fl. (2014) i deras studie betonar att ett jobb minskar risken för att återfalla i brottslighet. Den överordnade statusen som kriminell kan alltså ses hänga kvar i rollen som ex-kriminell, vilket kräver anpassning ifrån individen för att bygga upp ett socialt kapital och det kan innefatta att utmana sig själv att delta i sociala miljöer. Oavsett hur mycket individen anpassar sig är det vissa saker som fortfarande blir problematiska och man kan ställa frågan om hur länge man ska påverkas av att man en gång haft en kriminell livsstil. En av våra intervjupersoner berättade att hans upplevelse av tiden efter vändpunkten är att "allt flutit på" efter att han slutat med droger, medan en annan av intervjupersonerna lyfte fram svårigheterna med att skaffa jobb och boende på grund av sitt kriminella förflutna. Dessa två berättelser är intressanta att ställa mot varandra för att påvisa skillnader i upplevelsen efter

exitprocessen, det blev tydligt att intervjupersonerna genomgående i studien lyfter fram olika uppfattningar i sina narrativ om hur det var att vända sitt liv och inta rollen som ex-kriminell och vilka svårigheter som medföljer.

Avslutningsvis vill vi nämna att under våra intervjuer i KRIS lokaler där vi stannade kvar en stund efter intervjuerna för att uppleva miljön, noterade vi att det fanns en annan jargong i lokalerna efter att intervjuerna var över och vi stängt av inspelningen. Vår uppfattning var att stämningen var väldigt lättsam och skämtsam. Efter intervjuerna fanns det enstaka kvinnor i lokalen, vilket vi uppmärksammade på grund av att vi sett få kvinnor i verksamheten. En tanke väcktes kring vidare studier där vi fann att det hade varit intressant att undersöka den specifika miljön i KRIS lokaler genom att utföra en etnografisk studie och analysera utifrån gruppdynamik eller utifrån ett genusperspektiv.

Referenser

- Andersson, J. & Nordh, M. (2014). *Satsningen mot livsstilskriminellas brottslighet: genomslag i polisorganisationen*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen
- Anonyma Narkomaner. 2020. *Om oss*. <https://www.nasverige.org/om-oss-2> (Hämtad 2020-04-07).
- Aspelin, E. (1999). *Straffets grunder: historisk bakgrund*. Svensk juristtidning. 1999 (84), s. [108]-131.
- Aresti, A., Eatough, V., & Brooks-Gordon, B. (2010). *Doing time after time: An interpretative phenomenological analysis of reformed ex-prisoners' experiences of self-change, identity and career opportunities*. Psychology, Crime & Law, 16 (3), 169-190.
- Becker, H. S. (2006). *Utanför. Avvikandets sociologi*. Lund: Arkiv.
- Bennett, T. & Holloway, K. (2004). *Drug use and offending: summary results of the first two years of the NEW-ADAM programme*. London: Home Office Research, Development and Statistics Directorate. Hämtad från Home Office Research, Development and Statistics Directorate: <http://www.dldocs.stir.ac.uk/documents/r179.pdf> (Hämtad 2020-04-15)
- Bergström, G. (2010). *Kriminalitet som livsstil*. Lund, Studentlitteratur
- Bourdieu, P. (1994). *Kultursociologiska texter*. Uppl. 4. Stockholm: Brutus. Östlings bokförlag
- Bourdieu, P. (2006). *Pascalian meditations*. Cambridge: Polity Press
- Brottsförebyggande rådet. (2012). *Återfall i brott*. Hämtad från: https://www.bra.se/download/18.22a7170813a0d141d2180005771/1371914740908/2012_15_Aterfall_brott.pdf

Brottsförebyggande rådet. 2020. *Statistik/Kriminalstatistik/Personer lagförda för brott*. <https://www.bra.se/statistik/kriminalstatistik/personer-lagforda-for-brott.html>. (Hämtad 2020-03-27).

Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Carlsson, C. (2012). *Using 'Turning Points' to Understand Processes of Change in Offending*. *The British Journal of Criminology*, 52(1), 1-16.

Cid, J. & Martí, J. (2012). *Turning points and returning points: Understanding the role of family ties in the process of desistance*. *European Journal of Criminology*, 9(6), 603-620.

Ebaugh Rose, H. (1988). *Becoming an ex. The process of role exit*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Ejrnaes, M. & Kristiansen, S. (2013). Perspektivet på sociala problem i USA och Skandinavien. I Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (red.) *Perspektiv på sociala problem*. 2., omarb. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Farrall, S. (2005). *On the existential aspects of desistance from crime*. *Symbolic Interaction*, 28(3), 367-386.

Giddens, A. & Sutton, W. P. (2013). *Sociologi*. 5., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur

Goffman, E. (2014a). *Jaget och maskerna. En studie i vardagslivets dramatik*. Sjätte upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Göteborgs stad. 2020. *Drogmissbruk*. https://goteborg.se/wps/portal/start/social--och-familjefragor/missbruk-vald-och-brott/missbruk/drogmissbruk!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfIjo8ziQw0NAi2cDB0NDNw9DAw8nYx8LC1DgBwXE_1wQgqigNIGOICjgX4kUL95vImRu4Ghl4mht4WZk7

mBo4-3s7GZt7lvsL-5frB-IH5UcWpRWWZyakllQap-pJZ-QW5EVYijoiIAIjcY_g!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (Hämtad 2020-04-07).

Johansson, C. (1999). *Narrativ forskning: biografiskt perspektiv på berättelser*. Linköping: Tema, Univ.

Kalman, H. & Lövgren, V. (red.) (2012). *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups

Krami. 2020. *Om Krami*. <http://krami.se/om-krami/> (Hämtad 2020-04-07).

Kriminalvården. 2020. *Statistik och fakta*. <https://www.kriminalvarden.se/forskning-och-statistik/statistik-och-fakta/anstalt/>. (Hämtad 2020-03-31).

KRIS - Kriminellas revansch i samhället. 2020. *INFO - BAKGRUND*. <https://kris.a.se/info/bakgrund/>. (Hämtad 2020-03-27).

KRIS - Kriminellas revansch i samhället. 2020. *INFO*. <https://kris.a.se/info/>. (Hämtad 2020-03-20).

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3. [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Moderaterna. 2020. *Förebyggande insatser mot kriminalitet*. <https://moderaterna.se/forebyggande-insatser-mot-kriminalitet>. (Hämtad 2020-04-28).

Moderaterna. 2020. *Lag och ordning*. <https://moderaterna.se/lag-och-ordning>. (Hämtad 2020-04-21).

National Research Council (2008). *Parole, desistance from crime, and community integration*. Washington: National Academies Press.

Nilsson A., Estrada F. & Bäckman O. (2014). *Offending, drug abuse and life chances - a longitudinal study of a Stockholm birth cohort*. Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention, 15(2), 128-142.

O'neal, E., Decker, S., Moule, R. & Pyrooz, D. (2016). *Girls, Gangs, and Getting Out: Gender Differences and Similarities in Leaving the Gang*. Youth Violence and Juvenile Justice, 14(1), 43-60.

Putnam, R.D. (2000). *Den ensamme bowlaren. Den amerikanska medborgarandans upplösning och förnyelse*. Stockholm: SNS Förlag.

RAPPORT 2003:7. KRIS - En kartläggning av föreningen Kriminellas Revansch i Samhället.

Rydén-Lodi B. (2008). *Lyckas mot alla odds: protektiva faktorer vid upphörandeprocessen vid brottslig verksamhet*. Diss., Stockholms universitet.

Sarnecki, J. (2017). *Brottsligheten och samhället*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur

SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*.

Socialdemokraterna. 2020. *Lag & ordning*. <https://www.socialdemokraterna.se/var-politik/a-till-o/lag-och-ordning>. (Hämtat 2020-04-21).

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. 1. uppl. Malmö: Gleerups utbildning

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* Stockholm: Vetenskapsrådet

World Health Organisation. 2020. *Coronavirus*. https://www.who.int/health-topics/coronavirus#tab=tab_1 (Hämtad 2020-04-20).

Åsberg, R. (2001). *Ontologi, epistemologi och metodologi: en kritisk genomgång av vissa*

grundläggande vetenskapsteoretiska begrepp och ansatser. Rev. uppl. Göteborg:
Institutionen för pedagogik och didaktik, Göteborgs universitet.

Bilagor

Bilaga 1 - Informationsbrev

Hej!

Vi är två studenter från Göteborgs universitet som studerar på socionomprogrammet. Vi heter Sara Wikström och Nadja Johansson. Vi är på vår sjätte termin och ska nu skriva c-uppsats.

Vi har valt att använda oss av djupgående intervjuer. För att inte missa saker av vikt önskar vi att spela in intervjuerna. Efter intervjun kommer vi att transkribera intervjuerna och sedan kommer inspelningarna att raderas.

Vi vill informera om att vi håller oss till de forskningsetiska principerna som det humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsrådet har tagit fram för denna typen av forskning. Därför vill vi även informera om att intervjun är frivillig, den kommer att behandlas med anonymitet och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan.

Vår ambition är att skriva om personer som haft en kriminell livsstil, men som har lämnat den bakom sig. Vårt fokus kommer att vara på din upplevelse från att du avslutade din kriminella livsstil och vägen från den tidpunkten i ditt liv, till att du nu är engagerad i en förening som hjälper andra i samma sits.

Syftet med uppsatsen är att lyfta fram personliga erfarenheter och berättelser kring att återanpassas in i en accepterad del av samhället och identifiera vilka stödinsatser som lyfts fram i berättelserna, både från samhället och från det personliga nätverket. Vi vill genom vår C-uppsats belysa vad sådana berättelser kan innehålla.

Med vänliga hälsningar,

Sara Wikström & Nadja Johansson

Bilaga 2 - Intervjuguide

Eftersom vi vill göra en narrativ analys måste vi låta personerna berätta mycket själva och på eget bevåg, då vi vill analysera hur någon väljer att berätta om sitt liv och analysera vad den personen anser vara viktigt.

- Så, vad vill du börja med att berätta?
- Kan du beskriva lite kort hur du hamnade på den kriminella banan?
- Berätta hur du upplevde tiden kring när du bestämt dig för att sluta med din kriminella livsstil? *Hur upplevde du din relation till övriga samhället?*
- Kan du beskriva hur den första tiden efter att du lämnat kriminaliteten var? Hur fortsatte det under åren efter? Hur ser det ut idag? *hur upplevde du din relation till övriga samhället?*
- Vilken form av stöd var viktigt för att upprätthålla en laglig livsstil? Vad saknade du?

RESERVFRÅGOR (ifall ämnet inte kommer upp):

- Vilken roll har KRIS haft för dig?
- Hur “mottogs” du av samhället efter din tid som kriminell?